Alexandru Şipa Ladies în JAZZ

Alexandru Şipa s-a născut la 24 ianuarie 1946, comuna Medieşu Aurit, judeţul Satu-Mare; a absolvit Liceul de Muzică şi Conservatorul „G. Dima” Cluj-Napoca. Muzicolog, jurnalist, comentator – promotor de jazz. Membru al Uniunii Compozitorilor şi Muzicologilor din România. Preşedinte al Fundaţiei MUZZA. www.fundaţiamuzza.ro Coperta: Andreea Alexandra Şipa

Foto:

Petre Angelescu, Andreea Alexandra Şipa, Alexandru Şipa.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

ŞIPA, ALEXANDRU

Ladies în Jazz / Alexandru Şipa

Bucureşti: Tracus Arte, 2016

ISBN 978 – 606 – 664 – 630 – 7

www.tracusarte.ro Editura Tracus Arte

Bucureşti, str. Sava Henţia, nr. 2, sector 1 e 2016 Tracus Arte

Alexandru Şipa

Ladies în JAZZ

(culegere de eseuri şi gânduri răzleţe)

colaboratori

Zoltan Boros

Cornel Cristei Adrian Enescu Mihaela Gârlea Bedros Horasangian Petru Iliesu

Virgil Mihaiu Simona Miculescu Edy Jak Neumann Marcian Petrescu Virgil Popescu

Anca Romeci Lucian Sabados Victoria Serman Olivia Cristina Sima Maria Timuc Mirella Stoenescu Tollea Ştefan Vannai Iosif Viehmann Iulian Vrabete Dr. Ion Pitty Vintilă A.G. Weinberger

Sorin Zlat

*

TrMMsărtt 2016

Fiicei mele Andreea Alexandra

Cuprins
Alexandru Şipa
Prefaţez, deci exist 11
ESEURI 17
Cornel Cristei
Confesiune 19
Mă întrebi cum e să fii cântăreaţă de jazz??? 24
Mihaela Gârlea
Printre ELE 26
Bedros Horasangian
Lady Day 100.33
Petru Ilieşu
Jazzul – sau despre nostalgia unei dorinţe aproape nedesluşite 37
Virgil Mihaiu 41 Descântecul general 42 Anca Romeci Parcela de fericire 53 Lucian Sabados „Femeile mele” din jazz 61 Victoria Serman
Viaţa ca o improvizaţie de jazz 65
Mirela Stoenescu-Tollea
O temă standard: eternul feminin 74
Dedicaţii… feminine 77
„MUZZA” şi premiatele ei 79
Iosif Viehmann
Femeia în istoria jazzului 82
Billie Holiday – Cântăreaţa de jazz a cărei virtuozitate constă în faptul că nu a avut o şcoală 85 AG Weinberger
Preambulul motivării 90
Un real exerciţiu de imaginaţie despre puterea femeilor… şi nu numai 91
Danteluţe şi iluzii 99
INTERMEZZO CU ANCA PARGHEL 103
Anca Parghel – Texte inedite (din arhiva Alexandru Şipa)
Muzicieni de jazz, şcoală de jazz, profesie 105

Tehnica vocală de jazz 107
GÂNDURI RĂZLEŢE 109
Zoltan Boroş
Ladies în Jazz 111
Adrian Enescu 113
Amb. Simona-Mirela Miculescu 115
Edy Jak Neumann 118
Marcian Petrescu
FEMEIA în BLUES
Un uriaş şi etern izvor de inspiraţie 119 Virgil Popescu
Cred că e valabil şi în jazz 123
Olivia Cristina Sima 124
Maria Timuc 126
Alex Tomaselli 128
Blues şi Fibonacci 130
AURA 132
Ştefan Vannai 133
Dr. Ion Pitty Vintilă 135
Iulian Vrabete
Femeia în jazz 136
Sorin Zlat 137
GALERIA FOTO 139
Alexandru Şipa

Prefaţez, deci exist.

„De data asta nu atât ca autor cât mai ales ca promotor, al altora, evident, respectiv scriitori, muzicieni, esteticieni, jurnalişti, comentatori de specialitate şi nu numai…

Cu majoritatea nu sunt pentru prima oară în această postură de colaborare, ca promotor, mai ales în cazul muzicienilor.

Aşadar nu întâmplător am apelat la aceste nume, în general cunoscute în media autohtonă. Unora le cunoşteam şi admiram de mult timp scrierile literare şi

preocupările muzicale-jazzistice: Bedros Horasangian, Petru Ilieşu, Virgil Mihaiu, Lucian Sabados, Anca Romeci, Mirella Stoenescu-Tollea, Olivia Cristina Sima, Zoltan Boroş, Iosif Viehmann, Dr. Ion Pitty Vintilă; pe alţii, îndeosebi muzicieni, îi ştiam din alte posturi scenice, mai degrabă ca *showman-i,* dar le bănuiam potenţialul literar, ca acum să am o adevărată revelaţie în ceea ce priveşte talentul lor scriitoricesc: A.G. Weinberger, Iulian Vrabete, Alex Tomaselli, Marcian Petrescu…

Mulţi m-au surprins plăcut, ba cu abordarea extrem de profesionistă a subiectului, precum Mihaela Gârlea, ba cu dedublarea ficţională a lui Cornel Cristei. Avem şi cazuri de muzicieni sobri, dacă nu chiar taciturni, în general, dar extrem de înzestraţi şi abili în arta lor sonoră, de la care nu credeam că voi scoate prea multe cuvinte. şi totuşi, de data asta, apar cu reflecţii pertinente inclusiv pe această temă. Mă refer desigur la Adrian Enescu, Virgil Popescu, Ştefan Vannai, Edy Jak Neumann şi Sorin Zlat.

În cazurile jurnalistei Victoria Serman şi a poetei Maria Timuc, (ca şi ale creaţiilor lor literare de excepţie), m-am bucurat să le descopăr pe facebook şi apoi să mă simt onorat de prietenia lor şi de acceptul de a colabora la această temă.

Cu diplomatul de carieră, care este Excelenţa Sa Doamna Ambasador Simona Mirela Miculescu, ne ştim de multă vreme. Întâmplător sau nu, ne-am cunoscut la un Club de jazz din Capitală. M-am bucurat de compania domniei sale şi atunci şi după, cu atât mai mult cu cât, încă de la acea primă întâlnire, am aflat nu numai că avem o pasiune comună – jazzul, ci şi că provenim din aceeaşi parte a ţării. Astfel drumurile noastre, firesc, s-au mai întretăiat în timp, inclusiv la New York unde, într-una din cele trei zile ale Festivalului „Charlie Parker” 2013, când intenţia şi programul nostru au coincis, am avut prilejul să urmărim împreună câteva recitaluri excelente, precum cele susţinute de formaţiile veteranului saxofonist Zoot Sims, Sheila Jordan (una dintre partenerele de concert ale lui Ch. Parker) şi a excepţionalului tânăr trompetist

Cristian Scott.

Doamna Miculescu îmi povestise de multe ori despre numeroasele concerte de jazz la care a participat în SUA, despre întâlnirile de neuitat pe care le-a avut cu majoritatea celor pe care le-a ascultat live. Aşadar, de ce n-aş fi profitat acum de această ocazie, să o rog să treacă în paginile acestei cărţi numele acelor doamne ale jazzului american şi nu numai™

Aproape toţi colaboratorii m-au întrebat, atunci când i-am abordat pentru prima oară: „Dar despre ce să scriem?”, „Despre cine să scriem?”, „Cum să scriem?”

Le-am răspuns firesc:

„Improvizaţi, improvizaţi, improvizaţi! Improvizaţi pur şi simplu, ca în jazz, pe tema FEMEIA ÎN JAZZ / FEMEIA ŞI JAZZUL / JAZZUL ŞI FEMEIA”. (Nuanţele puţin diferite ale titlului nu sunt întâmplătoare™)

Bănuiam că această libertate individuală firească, la fel ca în jazz, le va permite tuturor autorilor să abordeze tema cât se poate de personal, de diferit, de specific, de autentic, şi că rezultatul final va fi o surpriză plăcută pentru toţi şi pentru fiecare în parte, dar mai ales pentru cititori.

Regretata creatoare de jazz, Anca Parghel, se află şi ea printre noi, ca autoare, şi asta deoarece, ca bun ardelean/ gospodar ce mă consider (scuzaţi vă rog lipsa mea de modestie în acest caz), am păstrat două texte de-ale ei încă de prin anii ’90, pe când eram realizator de emisiuni de jazz la Televiziunea Română.

Poate că unii se întreabă, de ce o carte sau o asemenea carte dedicată doamnelor din jazz!?!

Păi, v-ar fi plăcut una dedicată bărbaţilor?

Cum ar fi sunat un asemenea titlu?!

(Poate altă dată şi altcineva™)

Încercând un răspuns ceva mai serios, aş spune că, din consideraţie pentru doamne, în general, şi pentru cele din jazz în special.

Pentru că merită cu prisosinţă.

Pentru că doamnele dau jazzului tocmai acea notă a seducţiei feminine.

Ce ziceţi, n-am dreptate?!

E recunoscut de mult faptul că fenomenul vocal, indiferent de gen, nu numai că e extrem de răspândit dar, fapt îmbucurător, e chiar în plină expansiune. E suficient să dăm exemplu zona Asiei şi îndeosebi China.

Dar revelaţii vocale am avut peste tot pe unde am călătorit profesional. În R. Moldova **Geta Burlacu,** în Estonia **Kadri Vorând,** în Turcia **Meltem Ege, Anne Czichowsky** în Germania… Şi asemenea exemple avem precum într-o galaxie.

Tinerele noastre soliste câştigă premii importante atât la concursurile naţionale (Sibiu, Tg. Mureş, Bucureşti, Brăila) cât şi la cele internaţionale precum Montreux – **Luiza Zan** şi, mai recent, **Elena Mandru,** sau la Lady Summertime din Finlada, **Iulia Hartescu.** Cele mature sunt invitate din ce în ce mai des pe scene de concert şi de festival din ţară şi de peste hotare.

În cei aproape 50 (cincizeci) de ani de activitate în slujba Majestăţii Sale Mr. JAZZ, (comentator, promotor, organizator, manager şi prezentator de evenimente, rareori chiar şi compozitor), desigur că am cunoscut şi colaborat cu toate vedetele feminine ale jazzului românesc, (pe unele dintre cele tinere le-am descoperit şi promovat în concerte şi Gale speciale, în presa scrisă, audio şi video), inclusiv cu unele din străinătate. Cu majoritatea, chiar de mai multe ori. Mărturie îmi sunt şi cele două cărţi ale mele anterioare:

Jazz, între agonie şi extaz – 30 de ani de jazz şi blues în România (Editura Paralela 45, 2002) şi JAZZ COCKTAIL (Editura Tracus Arte, 2015).

Iată doar câteva exemple semnificative:

— Cu **Teodora Enache** (şi) la Budapesta şi Szeged;

— Cu **Anca Parghel** (şi) la Bruxelles-trei concerte;

— Cu **Aura Urziceanu** şi Quintetul de jazz, Bucureşti, invitat soţul ei, bateristul canadian Ron Rully, în

1973, la Braşov, a fost suficient să pun un singur afiş scris de mână pe „Lipscanii” acelui oraş ca să umplu o sală, două seri la rând, iar la cererea publicului, încă una.

Apoi m-am bucurat de câteva întâlniri memorabile cu soliste de talie internaţională precum **Jeanne Lee** la festivalul sibian, cu **Maria João** la Mamaia World Music Festival şi la festivalul ploieştean de jazz, cu **Dee Dee Bridgewater** la Bucureşti 2006, Sibiu 2007, Shanghai, două seri consecutive în 2015, iar la Ploieşti Hot Jazz Summit 2011 m-am întâlnit şi cu fiica lui Dee Dee, cântăreaţa **China Moses,** iar la New York, cu **Sheila Jordan.**

Le-am ascultat live la Bucureşti pe **Diana Reevs** de două ori şi pe **Diana Krall**… printre multe altele.

Fiecare dintre autorii acestei cărţi/culegeri, vine şi completează reciproc, cu informaţii preţioase, în mod fericit, ca pe un puzzle vocal feminin, extrem de cuprinzător, complex, atât din perspectivă istorică, cât şi contemporană, autohtonă şi universală, cu argumente şi exemplificări concrete, ce a însemnat şi ce înseamnă pentru ei FEMEILE DIN JAZZ, de ieri şi de azi, de aici şi de dincolo.

Pe lângă abordarea generală a temei respective, avem şi două portrete, două modele care i-au inspirat pe Anca Romeci **(Anca Parghel)** şi Iosif Viehman, parţial şi Bedros Horasangian **(Billie Holiday).**

Tuturor autorilor, redactorului de carte Marius Dobrin de la revista „Prăvălia culturală”, editurii Tracus Arte, respectiv tehnoredactorului Dan Ichimescu şi directorului Ioan Cristescu, le sunt profund recunoscător pentru că au acceptat această propunere şi au colaborat cu plăcere la concretizarea ei materială.

Cu toţii am încercat să ne îndeplinim o datorie morală faţă de ETERNUL FEMININ în general şi faţă de cel din jazz în special.

Un modest omagiu şi profunda noastră recunoştinţă doamnelor din jazz.

Cititorilor, lectură şi apoi audiţie plăcută! Mulţumesc. KEEP SWINGING!

ESEURI

Cornel Cristei (pianist şi compozitor)

Confesiune

Da, ştiu!!! Am *swingat* greşit. n-am calculat bine. Îl învăţasem pe prietenul meu cu acest mod „propriu”, de a trece strada. Rapid, printre maşinile ce se derulau în trafic. Îl vedeam pe partea cealaltă a străzii, când ne dădeam întâlnire.

O zbugheam brusc printre maşini şi el mă privea îngrozit. Dar eu, apoi, îl liniştteam. Îi spuneam că sunt destul de bună în muzica pe care o cânt, şi, să nu aibă teamă când mă vede *swingând* în trafic. Aşa îmi plăcea să îi spun, *swingând.* Adică traversând prin goana nebuna a maşinilor, sincopând cu ritmul lor şi căutându-mi spaţiile prin care să mă strecor.

Dar de data asta am dat-o-n bară!!!

Am simţit o puternică forţă ce m-a rupt de cele lumeşti şi, iată-mă sus, sus de tot, privindu-mi trupul ce era dus de paramedici, pe-o targă, în salvarea ce ţiuia parcă jelindu-mi starea. „Mă priveam de sus” şi, mă simţeam foarte, foarte uşurată, sau degajată. În orice caz, nu eram speriată. Priveam detaşată, aşa cum te uiţi la un film, cum trupul meu este zvârcolit de şocurile electrice ce mi se aplicau. Părea că resuscitarea dă greş. Că nu îmi revin. Îmi recunoşteam trăsăturile, hainele, şi vedeam totul în jurul meu tridimensional. Zecile de amănunte paralele ce se desfăşurau atunci, eforturile disperate ale medicilor, stupoarea şoferului ce mă lovise, gândurile oamenilor ce văzuseră accidentul… chiar şi ceea ce consemna poliţistul în darea aia de seamă sau ce-o fi fost, greşelile lui gramaticale, gustul unui covrig pe care îl mânca un cerşetor, privind toată această scenă, molfăind cu gândul la o mare friptană. Puteam citi gândurile tuturor, şi groaza din privirile prietenului meu ce asista ca tranchilizat la tot ce se întâmpla acolo.

Ei, şi după aia, cum ştiţi, clasicul bâzâit, tunelul, luminiţa ce părea din ce în ce mai puternică, devenind parcă o adevărată tornadă a fericirii supreme.

Nu aveam nicio durere, nimic. Nicio grijă. Zburam cu o viteză ameţitoare şi eram extrem de fericită. SUPERFERICITĂ!!!

Am pătruns într-o lume în care am început să recunosc foste rude şi prieteni ce părăsiseră lumea noastră, „chiar nepoţii şi strănepoţii, bunicii şi străstrăbunicii. Aici timpul nu avea limite. Toate, de la naşterea lumii şi viitorul ei în finit erau simultane parcă. Mi-am dat seama de ce noi, cei din lumea noastră, nu comunicăm cu cei care dispar dintre noi. Pentru că ei, odată ajunşi acolo, se întâlneau cu noi în viitor, care era şi prezentul şi, tot ce ştiam noi despre noţiunea timp dispărea. Avea alt sens. Puteam să asist la o bătălie a lui Ştefan cel

Mare şi simultan să văd explozia de la Hiroshima, sau cine ştie ce alt conflict din trecut sau viitor. Sau tot ceea ce a putut crea mai frumos umanitatea, de-a lungul „timpurilor terestre”.

„PÂNĂ AICI MI-A FOST”, m-am gândit atunci. De undeva, dintr-un loc, nu ştiu cum să spun, mi-am văzut filmul vieţii mele. Am retrăit totul, analizat şi concluzionat. Mă simţeam iertată de tot ce ratasem în viaţa pe care o trăisem şi eram pregătită să urmez noua mea existenţă. Nu regretam faptul că doar atât a fost să fie. Eram prea fericită, prea extaziată ca să mă reîntorc la traiul pe care l-am avut pe planeta noastră, cu toate grijile acelea extrem de mărunte, cu toate iluziile şi deziluziile mele. O muzică extraordinar de frumoasă se auzea tot timpul, din toate direcţiile.

O voce sau un gând SUPREM mi-a întrerupt starea de extaz în care mă aflam.

— TREBUIE să te întorci. ÎNAPOI. Încă nu ţi-a venit sorocul (părea aşa ceva să spună. Nu erau „cuvinte” dar, prin ele, încerc eu să materializez ceea ce mi se

transmitea).

— Doamne Dumnezeule, dar atât de frumos şi armonios e aici totul, încât nu are niciun sens să mă mai întorc la viaţa aceea chinuită, plină de greutăţi, dureri şi păcate!

— ADICĂ???

— Am încercat să fiu cineva în viaţa mea terestră. Am muncit cât am putut, am alergat după fericire şi poate că, am făcut prea multe păcate. Poate nu am avut discernământ în anumite situaţii. Am avut poate prea mulţi iubiţi, poate.

— ŞI AI PROVOCAT SUFERINŢĂ??

— Nu. Am evitat cât am putut să provoc nefericirea sau suferinţa oamenilor din jurul meu.

— ASTA E BINE.

— Însă nu văd de ce m-aş mai întoarce la viaţa mea dinainte!!!

— PENTRU CĂ TU AI O MISIUNE. AI CEVA DE ÎNDEPLINIT PE PĂMÂNT!!!

— Ce să îndeplinesc, Doamne? Am fost o ratată!

— ADICĂ?

— De când am fost adolescentă am iubit muzica. Am început cu muzica clasică şi am „continuat” cu jazzul. Îmi plăcea enorm să cânt, dar nu am reuşit decât să fac lucruri ce au mai fost făcute. Nu am adus nimic nou, componistic, stilistic. M-am zbătut în plasa ce mi-a fost întinsă de managerii lacomi cu creierii îmbâcsiţi de manele, de politici culturale ce nu se potriveau deloc cu educaţia mea.

Banii erau ultimul lucru la care mă gândeam. Publicul era cel mai important!

Pentru el eram în stare să dau tot ce am mai bun din mine.

M-am străduit foarte mult să învăţ de la idolii mei, **Billie Holiday, Ella Fitzgerald, Nina Simone.**

— DIANA KRALL, SARAH VAUGHAN, ADELE, CESARIA EVORA.

— Dar de unde ŞTII asta??? De unde ştii de idolii mei?

— DACĂ EU NU ŞTIU, CINE SĂ MAI ŞTIE??

— Ah, am uitat, că LE ŞTII PE TOATE. Şi după cum am spus, nu am făcut decât să le studiez şi să le aprofundez modurile în care au creat, stilurile lor. Dar era prea târziu. Ele dăduseră deja tonul muzicii. Ele erau Geniale iar eu, doar o Mediocră. Un munte de mediocritate. Nu am adus absolut nimic nou, exact ca discipolii lui Rembrand. Pictau mai bine decât el, dar, au fost doar nişte „discipoli”. Nu am făcut toată viaţa asta decât să copiez, să copiez, şi să copiez. Pentru asta să mă întorc??? Pentru asta???

— AI ÎNŢELES GREŞIT VIAŢA ÎN PRIVINŢA ASTA, a spus Vocea.

(acum voi scrie cu litere normale ce a spus EL, pentru că e mai uşor de citit).

— Aceste Genii, cum le numeşti, nu sunt decât Mesagerii MEI.

Lor, muzica le-am dictat-o, le-am dat-o de-a gata. Ei au pus-o doar pe note.

I-am înzestrat special pentru asta. Pentru a atrage atenţia tuturor artiştilor.

„Muzica” pe care au scris-o, după cum ştii, toţi o recunosc ca fiind Dumnezeiesc de frumoasă. Da!!! Şi lui Bach, şi lui Mozart, şi lui Vivaldi. Gershwin. Duke Ellington. Miles Davis etc, etc.

EI SUNT DOAR MESAGERII MEI. Nici nu au ştiut cum şi de unde venea această inspiraţie, cu aşa mare uşurinţă. Venea direct de la MINE. Transmisă special ca voi să vă rafinaţi gusturile, să evoluaţi pe drumul minunat al muzicii adevărate. Să progresaţi în Artă, de-a lungul timpurilor.

VOI, cei ce vă consideraţi mediocri, voi cei care aţi cercetat şi descoperit mijloacele şi formele specifice stilurilor, VOI aţi ajuns adevăratele GENII, pentru că analizând şi căutând să sistematizaţi ceea ce EU am vrut

să vă transmit prin Mesagerii mei, adică „idolii voştri”, aţi creat la rândul vostru metode, filosofii şi şcoli, aţi făcut înţeles mesajul MEU Universal, al TUTUROR LUMILOR CE EXISTĂ. „MUZICA”. Întoarce-te şi mergi pe drumul tău! Şi nu regreta ce ai făcut până acum. E bine tot ce-ai realizat până acum!!! Du-ţi talentul la împlinire!!! Eşti pe drumul cel bun.

Şi. Asta e!!! „M-am reîntors”. M-am trezit cu mari dureri pe patul din spital.

Pe scurt. Asta va fi misiunea mea de-acum. De a „învăţa” şi pe alţii, nu numai pe mine, adevărata artă ce ne uneşte pe toţi. De a fi ARTIŞTI adevăraţi. Şi cine ştie. POATE voi ajunge şi Eu o Mesageră a Creatorului. Pentru că, nu uitaţi: Muzica bună vine de la DUMNEZEU. Merită să lupţi ca ea să fie din ce în ce mai aproape de perfecţiune, şi mai frumoasă!!!

Şi pe înţelesul tuturor!

Mă întrebi cum e să fii cântăreaţă de jazz???

Nu-i ceva foarte comod. Când pătrunde în tine pasiunea asta e deja prea târziu.

Faci jazz, nu mai ai timp să te gândeşti la bani. Iar chestia asta e speculată de toţi patronii şi directorii de baruri, sau de festivaluri. Când te ia obsesia cu perfecţionarea tehnicii vocale şi acumularea de artificii care te ajută la improvizaţii, nu mai simţi foamea ce te roade. Dacă ai satisfacţii, momentele când te urci pe scenă ajung să fie un adevărat drog. Mi-a spus cineva din public că în momentul în care eu cânt, dacă o lumină albă bate pe mine, totul pare să devină o cascadă de culori. Frumos compliment!

Da!! Folosesc parfumuri ieftine, dar de bun gust. Îmbrăcăminte ieftină şi sugestivă.

De departe, nu se vede. Şi asta din cauza veniturilor mele. Nu-mi permit!

Altcineva mi-a spus, după un spectacol, că, tot ceea ce fac eu pe scenă e ca un fel de Gauguin. Adică e ceva foarte exotic, valoros, cu apreciere, postumă.

De ce nu cânt şi altceva, mai comercial?

Mediocrităţile sunt mult prea apreciate de consumatorii de sunete. Societatea e prea ocupată cu evenimente tip magazin – Mali. Şi televiziunile private sunt un iarmaroc de proastă calitate. Au şi ele tiparele lor, mai mult sau mai puţin siliconate!

Dar pentru mâna de oameni pe care o adun în spectacolele mele, sunt genială.

Cu afişe de 10 lei, făcute pe calculator, printate în grabă, reuşesc, totuşi, să am proprii mei fani, lumea mea în care mă simt perfect ancorată, ocrotită şi iubită. Asta e!

Nu se mai poate face nimic. Deja m-am pătat cu muzica bună!! ASTA E SOARTA JAZZ-ULUI LA NOI

Cornel Cristei, Irina Popa & Iulian Vrabete

Mihaela Gârlea

(solistă vocală şi profesoară de canto)

Printre ELE™

„Pasărea din colivie nu cântă: plânge”, Carlos Saavedra Weise

Nu ştiu dacă titlul este cel care generează de obicei un conţinut sau invers. Cert e că, pornind de la **Femeia şi jazzul** şi căutând lianţi senzoriali, spirituali sau de orice

altă natură între cele două entităţi, am ajuns la o profundă şi sinceră preocupare legată de plasarea atemporală şi aspaţială a femeii în raport cu jazzul. Am căutat printre amintiri, întâmplări, cărţi, experienţe şi am identificat nu una, ci mai multe *femei* într-o multitudine de perspective despre care voi scrie cu deosebită apreciere. Lista aproximativă, într-o ordine aleatorie, ar fi: femeia – solista vocală de jazz, femeia

— Textier pentru compoziţii de jazz, femeia – instrumentistul de jazz, femeia – soţia muzicianului de jazz, femeia – profesorul de jazz vocal, femeia – producător de jazz, femeia

— Slove despre jazz etc.

Prin 2011 am decis să fac o cercetare legată de vocalitatea în jazz, subiect nedezbătut încă pe toate feţele, aşa cum s-a întâmplat cu jazzul instrumental încă de la începutul acestui gen muzical (sfârşit de secol XIX, început de secol XX) şi până în zilele noastre. După patru ani de cercetare s-a putut desprinde o concluzie esenţială şi anume aceea că jazzul vocal a aparţinut (cu o covârşitoare pondere) vocilor feminine, spre deosebire de muzica clasică unde balanţa ar înclina spre voci bărbăteşti (dacă ne raportăm, desigur, la repere). Pentru a limpezi raţionamentul aş încerca o întrebare: câţi compozitori din istoria muzicii universale au fost femei? (.) Trebuia să apară undeva un echilibru! Până când femeia muzician să rămână la stadiul de interpret şi atât? Ne-am putea întreba, pe bună dreptate, până la jazz nu au existat voci feminine? Voi răspunde cu o întrebare: s-a cântat vreodată o muzică în care omul-femeie să fie atât de disponibilă şi atât de *liberă* precum în jazz? Niciodată! Jazzul a adus după sine o vădită descătuşare din prejudecăţi, o eliberare din colivia în care femeia nu putea decât să plângă. De dor. Acest fapt va genera o afluenţă impresionantă de soliste capabile, pe de o parte, să preia de la instrumentişti modalităţi de tratare a materialului sonor, iar pe de altă parte, să definească în cea mai sinceră formă de expresie artistică tot ceea ce este femeia: „Femeia este muzică

rătăcită în carne”, Emil Cioran.

„Mama bluesului” **Ma Rainey, Alberta Hunter,** „Împărăteasa bluesului” **Bessie Smith** sau **Ethel Wathers** s-au numărat printre primele vocaliste care, prin modalitatea de abordare a bluesului, au reuşit să imprime vocalităţii trăsături stilistice, tehnice şi interpretative specifice jazzului vocal de ieri şi de azi. **Billie Holliday, Ella Fitzgerald, Sarah Vaughan** au lăsat în urmă adevărate lecţii de jazz vocal, influenţând soliste consacrate, precum **Janis Joplin, Nina Simone, Diana Ross, Dee Dee Bridgewater, Diana Krall,** dar şi voci necunoscute precum semnatara rândurilor de faţă.

Ce s-a schimbat de fapt cu statutul vocalistelor odată cu apariţia jazzului? Aş îndrăzni să spun că în timp, încă din anii ’30, *jazzwoman* a căpătat o semnificativă plurivalenţă devenind *artistul total.* Solista de jazz se identifică adesea cu **textiera** compoziţiilor propuse de muzicienii de jazz, **compozitoarea** care propune teme, idei muzicale, lucrări ample, **conducătorul de formaţie** pe mâna căruia muzicienii îşi încredinţează întregul discurs muzical, **pedagogul** temeinic pregătit să transmită mai departe arta interpretativă a jazzului, **impresarul** care gestionează evenimentele muzicale, **muzicologul** care mânuieşte cu iscusinţă litera în critica de specialitate, **producătorul** care se ocupă de întreaga imagine a muzicienilor de jazz (începând cu studiourile de înregistrări şi până la detalii cum ar fi aspectul unei coperte de album), **actriţă** etc.

În acest sens am putea enumera câteva exemple şi ne-am putea aminti cronologic de solista **Alberta Hunter** (1895 – 1984) care s-a consacrat în lumea jazzului ca o veritabilă compozitoare de teme de jazz, dar şi muzică de film, deloc de neglijat fiind şi maniera rafinată de a-şi scrie autobiografia după care s-a editat în 1988 monografia „Alberta Hunter: A Celebration in Blues”, de Frank C. Taylor şi Gerald Cook.

Soţia lui Louis Armstrong, **Lil Armstrong** (1898 –

1971), a fost solistă, pianistă, compozitoare, aranjoare, conducător de formaţie, memorabilă fiind înregistrarea „Lil Hardin Armstrong and Her Swing Orchestra”.

Ella Fitzgerald (1918 – 1996), căsătorită cu basistul Ray Brown, pe lângă capacitatea extraordinară de a improviza scat a dovedit reale competenţe în a fi conducător de formaţie (după moartea lui Chick Webb va conduce orchestra acestuia timp de trei ani), a jucat în filme precum „Let No Man Write My Epitaph”, regizor Philip Leacock, 1960 (Flora) şi altele.

Peggy Lee (1920 – 2002), căsătorită cu chitaristul, scriitorul şi actorul Dave Barbour, a fost solista care a jucat în mai multe filme, iar pentru rolul „Rose Hopkins” din filmul „Pete Kelly’s Blues” (regizor Jack Webb, 1955) a fost nominalizată la Oscar. S-a remarcat şi ca o veritabilă compozitoare, „Why Don’t You Do Right?” fiind lucrarea care i-a adus un prim succes în această ipostază. Piesa s-a păstrat şi în zilele noastre în repertoriul solistelor de jazz.

Vocalista şi pianista **Sheila Jordan** (1928) a fost căsătorită cu pianistul de jazz Duke Jordan; a condus propriul cvintet de jazz, este textier şi profesor la New York City College.

Cântăreaţa şi pianista **Betty Carter** (1930 – 1998) s-a remarcat şi ca producător şi promotor de jazz prin intermediul propriei case de producţie, Bet-Car Records, dar şi ca formator al unor noi generaţii de solişi de jazz.

Vocalista **Cleo Laine** (1939 – 2000) a fost soţia compozitorului, saxofonistului şi clarinetistului John Dankworth; a jucat în filme precum „The Roman Spring of Mrs Stone”, 1961, regizor José Quntero sau „The Third Alibi”, 1961, regizor Montgomery Tully. Poate fi considerată promotor al jazzului datorită numeroaselor sale prelegeri susţinute la diferite universităţi din Statele Unite sau Anglia; a avut o activitate profund ancorată în muzica clasică, dar şi în dodecafonismul lui Arnold Schönberg.

În zilele noastre, când ne referim la plurivalenţa

solistelor vocale de jazz, nu putem să nu vorbim despre **Diana Krall** (1964), pianistă, compozitoare (lucrări de pe albumul „The Girl in the Other Room", 2004), aranjoare (o parte dintre lucrările de pe albumul „From This Moment On", dar şi piesele pe care le cântă în toate concertele live), producător („Christmas Songs", „Diana Krall Album", „From This Moment On", „Quiet Nights" alături de producătorul Tommi LiPuma). Este căsătorită cu poli-instrumentistul, cântăreţul, compozitorul şi producătorul Elvis Costello.

Erikah Badu (1971) solista şi instrumentista despre care cunoaştem poate prea puţin, aplecarea ei către actorie (nenumărate musicaluri, roluri precum „Rose Rose", în „The lider House Rules", regizor Lasse Hallstrom, 1999, „Lady" în „House of D", regizor David Duchovny, 2004, multe documentare şi alte producţii), preocupările remarcabile pentru compoziţie, producţie şi scrierea textelor (majoritatea lucrărilor şi albumelor sale).

Norah Jones (1979) este poli-instrumentista, vocalista, textiera, compozitoarea, actriţa şi co-producătoarea diferitelor albume („Come Away With Me", 2002, „Feel Like Home", 2004, „Not To Late", 2007 etc.).

În ţara noastră, graiul jazzisstic al păsărilor născute pentru această muzică s-a auzit mult mai târziu, România fiind ea însăşi, vreme îndelungată, o pasăre captivă. Cu o reprezentare numerică mică, însă cu un potenţial incredibil din punct de vedere al limbajului muzical, dar şi al plurivalenţei artistice, vocea feminină din jazzul românesc poartă amprenta unor nume precum **Anca Parghel, Aura Urziceanu,** fără a uita de **Luiza Zan, Teodora Enache, Irina Popa, Elena Mandru, Nadia Trohin** şi altele.

Despre **Anca Parghel** se ştie că, pe lângă vocea cameleon cu ajutorul căreia trecea cu uşurinţă de la angelic la demonic, de la ipostaze bel canto la sonorităţi jazzistice, etno, pop etc., a fost pianistă (albumul „Carpathian Colors", Larcom Ltd., 1993), keyboardistă

(albumele „Midnight Prayer”, Intercont Music, 1996, „Noapte albă de Crăciun”, Prima Club, 1995), compozitoare (aproape toate piesele de pe albumul „Midnight Prayer”, piesa „Colind pentru România” de pe albumul cu acelaşi nume, Roton, 2008), textieră (lucrări de pe albumele „Noapte albă de Crăciun”, „Midnight Prayer”), aranjoare („Noapte albă de Crăciun”, piese de pe albumul „Midnight Prayer”), conducător de formaţie şi de cor, dar şi profesor universitar.

Aura Urziceanu este cunoscută în primul rând ca fiind o veritabilă cântăreaţă de jazz, dar puţină lume ştie că ea a dovedit adesea autentice aptitudini de compozitoare de jazz („Oh, My Love” de pe albumul cu acelaşi nume, Electrecord, 1974, „Surpriza” de pe albumul „Seară de jazz cu Aura”, Electrecord, 1974, „Vivir Sin Ti”, de pe albumul „Once I Loved”, piesa „I’ll Make You a Deal” etc.), dar şi în genul muzicii uşoare (toate piesele de pe albumul „Dor de viaţă”, Electrecord, 2001), aranjoare (de exemplu, albumele „Once I Loved”, Electrecord, 1981, „I Found Love Again”, Electrecord, 2001), textieră („Surpriza”, „I’ll Make You a Deal” şi multe altele), producător (albumul „I Found Love Again”, Electrecord, 2001). Fără îndoială, mariajul cu toboşarul, percuţionistul, impresarul şi producătorul Ron Rully a fost o binecuvântare pentru artista Aura Urziceanu.

În concluzie, am putea contura sub forma unui postulat, ideea că femeia rămâne una dintre cele mai frumoase şi misterioase creaţii din univers. Ea reuşeşte să exploreze cele mai adânci straturi ale minţii şi ale sufletului. Ea deţine o intuiţie nativă ancestrală pe care nu a ezitat niciodată în toată istoria sa să o pună în slujba iubirii, fericirii, a credinţei, a pasiunii, a vieţii, dar şi a fricii, urii, disperării, a morţii.

Femeia luptă. Cu viaţa, cu focul, cu furtuna, cu ea.

Femeia e muzică, iar „muzica răscoleşte toate sentimentele; şi, ca şi după o furtună, sufletul, liniştindu-se, devine mai bun, mai îngăduitor, mai nobil” (Vasile Conta).

Bedros Horasangian (scriitor)

Lady Day 100

Implicat până peste cap, *emotionally involved,* cum s-ar exprima orice iubitor de jazz, cu decopertarea dedesubturilor / documentelor, nu puţine, legate de marea tragedie de care au avut parte armenii în 1915 – Genocid? Da, Genocid! *În România, nobody cares,* nu are rost să deschid un lung şir de bombăneli, ca un solo de Charles Mingus sau Charlie Haden, n-am neglijat faptul că în acelaşi an s-a născut Billie Holiday. O extraordinară artistă, o fascinantă voce / personalitate / prezenţă a blues-ului / jazz-ului mondial. Nu pot să compun câteva rânduri despre o temă precum *Femeia în jazz,* fără să mă gândesc la ea. De altfel am tot amânat să scriu aceste vagi consideraţii despre jazz şi lumea lui – *very particular,* care-i uneşte, nu doar pe producătorii de astfel de muzică, cu receptorii / ascultătorii / fanii unei astfel de muzici, nu doar cu ei, ci cu lumea, căci jazzul leagă oamenii, prin nebănuite fire, *Yes, brother, it's true,* mi-ar zâmbi de la Cluj, Virgil Mihaiu, dar şi Ioan Muşlea care a dat în 2014 o bună / rară *Istorie a Jazzului* (Editura Charmides, din Bistriţa, unde au publicat cărţi de excepţie Ion Mureşan şi, recent, regretatul Alexandru Vlad, fără să aibă treabă cu jazzul, ci doar cu prietenia, ceea ce este una dintre componentele acestui tip de muzică), pentru că de zile întregi tot ascult jazz – când apuc, evident după ce în ultimii ani am neglijat / abandonat domeniul atât de drag cândva. Am încercat şi câteva acorduri din *Moodindigo* la pianul din casă, suna sinistru, pianul e dezacordat. Cel mai bun text scris vreodată de Nicolae Manolescu este o mică proză despre pianul din casa lui. Păcat că n-a continuat să scrie proză, avea toate însuşirile necesare să ajungă scriitor. Dar, ca şi în jazz, pleci de la temă, şi ajungi cine ştie unde. Improvizaţiile fac marea artă a acestei nebănuite şi de neexplicat, deseori, arte. Profit însă de acest moment şi de solicitarea, venită parcă de pe o altă lume decât cea pe care o trăiesc în imediat – ce a mai făcut Puţin, ce a mai zis Erdogan sau Băsescu, se ridică sancţiunile impuse Iranului? ce

documente din arhivele germane a mai editat Wolfgang Gust (un istoric german), unde a mai fost un atentat terorist şi tot aşa, pentru a face un elogiu, a aminti măcar, de Lady Day. De Billie Holiday şi de toate femeile care au dat viaţă muzicii de jazz. Ca temă recurentă – infinită-femeia, *Across the Time* sau ca interpretă. Compozitoare. Soliste vocale, instrumentiste. E adevărat, mai rar. Oricât ar părea de ciudat, numărul femeilor din jazz este mult mai mic decât cel al bărbaţilor. Nu m-am gândit niciodată la aşa ceva şi nici de ce. Pur şi simplu am ascultat-o pe Ella Fitzegerald, Nina Simone sau pe Madeleine Peyroud fără să fac niciun fel de socoteli legate de faptul că nu sunt de acelaşi gen cu Charlie Parker – căruia Don Julio Cortazar i-a dedicat o minunată povestire făcând din marele saxofonist un erou (nefericit) al timpurilor noastre – Miles Davis sau inegalabilul John Coltrane. Cu al său *Lonely woman.* Ştiţi piesa? Căutaţi-o! O muzică formidabilă, care îţi pătrunde prin toţi porii, sunete şi vibraţii care te obligă să crezi că ataraxia e accesibilă şi Nirvana aproape. Ne putem întreba, ce ar fi feminin sau masculin în jazz, aşa cum Yin şi Yang ar fi în cultura chineză? E limpede că o gamă minoră – şi bemol minor, să zicem, precum sonata lui Chopin cu *Marşul Funebru* – are alte inflexiuni decât un Do major, bun pentru un marş sacadat de mai ştiu eu cine. Să fie *Blue Note,* îngerul fără sex al jazzului? Să fie un simplu bemol, cel care induce o stare, dincolo de armoniile unei teme sau ale unei improvizaţii? Vorbe, logos, jazz-ul e dincolo de cuvinte. Şi de tăcere. Jazzul rămâne acel teren fabulos fără prea multe explicaţii sau oricâte s-ar găsi. E acel imponderabil, precum dragostea / iubirea de care nu-i plăcea să vorbească Doamnei de Sevigné când era solicitată epistolar de către fiica ei, Mme de Grignan, ce părere are despre dragoste. Îmi place să o practic din când în când, răspundea ea într-una din faimoasele ei scrisori – Alexandru Paleologu era unul dintre admiratorii necondiţionaţi ai acestui schimb epistolar – dar nu-mi place să comentez niciodată. Jazz-ul, cu femeile lui cu tot, ar intra în acest *limbo* al incertitudinilor.

Că este vorba de jazzmeniţe complexe precum Diana Krall, Carla Bley sau Toshiko Akiyoshi sau de mult mai multele vocaliste care au făcut faima jazzului şi ne oferă şi astăzi momente sublime. O listă de peste o sută de nume de Best Female Jazz Vocalists începe cu Ella Fitzgerald. Şi continuă cu Billie Holiday, Saragh Vaughan, Nina Simone, Dinah Washington, Peggy Lee, Nancy Wilson, Diana Krall pe locul opt, Bessie Smith pe locul 13 şi Madeleine Peyroux, care-mi plăcea cândva foarte tare abia pe 23. Un clasament şi atât, nimic mai mult. Dacă noi am ascultat-o pe Anca Parghel, care nu apare în niciun fel, asta nu înseamnă că o muziciană complexă de talia ei nu ne-a încântat de-a lungul anilor. În ce priveşte prezenţa femeii / femeilor în diverse piese, unele standard, altele mari hit-uri nu are rost să desfac un fir care se termină la infinit. Ideea care s-ar putea desprinde din aceste simple consideraţii, ar fi că nu trebuie să renunţăm la jazz orice ar fi. Ca şi la muzică, în general. Nu ştiu dacă vom putea trăi mai bine, dar mai frumos în mod cert. Un gând senin şi plin de melancolii către inegalabila Billie Holiday şi o introspecţie amară despre destinul ei de femeie. Cu vreo doi ani înainte de a muri, Françoise Sagan scrie o carte, în care printre alte figuri importante ale timpului său, o prezintă şi pe Billie. Îi face un extraordinar portret, după ce o vizitase la New York, în zile grele pentru Billie Holiday. Care avea interdicţie de a cânta în public, ba chiar şi mai mult decât atât, după ce poliţia federală o acuzase de consum şi deţinere de droguri. Două femei de succes, nefericite şi fericite în felul lor, au stat de vorbă, aşa, ca fetele. Sau ca băieţii, nu ştiu la urma urmelor care ar fi diferenţa. Volumul de amintiri al lui Françoise Sagan, ce cuprinde şi acest emoţionant moment cu Billie Holiday, a fost tradus cu nişte ani în urmă şi în româneşte, la editura Nemira. Ar merita reeditat, chiar aşa, cu prilejul comemorării a 100 de ani de la naşterea marii cântăreţe. O simplă femeie. Dincolo şi dincoace de jazz.

Petru Ilieşu (scriitor)

Jazzul – sau despre nostalgia unei dorinţe

aproape nedesluşite

În subconştient, fiecare mesaj, oricât de detaşat sau „pur artistic” ar părea, are o motivaţie legată de acel cineva căruia i se adresează. În fond, fiecare artist, dincolo de plăcerea de a-şi trăi produsul creaţiei întru sine, este hrănit de profunda dorinţă de a împărtăşi, de a se bucura de bucuria celor care primesc, ceea ce, prin străduinţa, talentul şi convertirea creaţiei în timpul vieţii sale (ca şi o „unitate de consum” care consumă), oferă.

Evoluând în faţa publicului, jazzul dezvăluie un proces de seducţie al cărui subiect principal este tocmai muzicianul dar care se răsfrânge, prin implicare şi asupra celui care ştie şi simte ce ascultă.

Mai mult decât oricare artist (înrudit în esenţa compoziţiei sale cu poezia), jazzmanul pare deschis spre un cât mai amplu auditoriu şi totuşi el nu face decât să amplifice substanţa germinativă a facerii sale, (adică reflecţia persoanei imaginare ca şi cumul absolut de compatibilităţi) multiplicându-i feţele şi nuanţându-le în diverse personificări, astfel încât acel „cineva” care a generat primul stimul, devine „ceilalţi”, eventual o sală plină care ascultă o piesă de jazz copleşită de emoţie şi care absoarbe esenţa iniţială a semnalului pentru a-l redistribui „cuiva”, din apropiere sau din depărtare, cu care încearcă să intre într-o subtilă rezonanţă.

Aşa cum poate fi această mixtură intimă dintre trompetă, pian, percuţia delicată şi vocea lui Chet Becker în *My Funny Valentine,* ori în *Almost Blue,* unde solistul spune: *„There’s a girl here and she’s almost you...”* sau în *Every Time We Say Goodbye,* când realizează că *„When you’re near there’s such an ar of spring about it”.* Iar dacă ascult *Every Time We Say Goodbye,* nu pot să nu pomenesc piesa în interpretarea tandră a Ellei Fitzgerald, iar de aici doar câteva cuvinte (pentru a mă rezuma) despre minunatele voci ale jazzului feminin, de la Billie Holiday cu a sa de neuitat *Sophisticated lady* şi până la Youn Sun Nach cu inegalabila *Uncertain Wheater.* Şi apoi, purtând aura bluesului, celebrele Dee Dee Bridgewater cu *Angel*

Eyes ori Sarah Vaughan interpretând *Misty,* sau, mai aproape în timp, Sidsel Endresen – cu *I think it's gonna Rain today* sau în compania genialului Nils Peter Molvaer: *Only These Things Count.*

Această raportare la celălalt, care este tocmai sursa nevoii de comunicare, urmează doar aparent un mod liniar de expresie şi se lasă în voia momentului cu pulsiuni şi insule de tăcere blând modelate, în funcţie de trăirea complicată şi adesea imprevizibilă a momentului. E ceea ce aş numi: o stare de spirit. Pe lângă rigoarea şi fidelitatea muzicienilor faţă de o piesă de muzică clasică, Jazzul îşi permite răsfăţul a doar unei complicităţi cu o structură care poate deveni în orice clipă volatilă, doar pretext pentru o dezvoltare profund individuală a temei, colorată, extinsă sau comprimată în funcţie de aceeaşi stare de spirit a celui care interpretează.

În toată această broderie sonoră, cuvintele se ivesc şi pot rosti sau rămân suspendate în dincolo de imediat, ca o chemare continuă a apropierii. Poate că această chemare face parte dintr-un ritual de întâlnire între magia muzicii şi multiplicitatea fiinţei visate, dorite, aşteptate; o glisare a celei imaginare peste cea mai mult sau mai puţin cunoscută, o clipă împlinită a absolutului după care oricine tânjeşte şi pentru care Jazzul se înfiripă în expresiile sale nuanţat temperamentale.

Îmi vin acum în minte interogaţiile şi dialogul interior din superbele piese a lui Esbjörn Svensson (EST) *Eighthundred Streets by Feet, Thueday Wonderland* ori confesiunile din *Elevation of Love,* pentru a mă rezuma doar la câteva firave apeluri de susţinere. Sau pasul potolit şi destins al lui Charles Lloyd la Marciac, cântând *You are se beautiful* ori Miles Davis rostind *Time after time* într-o magică seară, când intensitatea emoţiilor contopită în aerul ce înconjoară scena devine un proces alchimic care relevă ceea ce Miles interpreta (la fel de subiectiv) ca: *Human nature.* Şi în funcţie de propria noastră „slăbiciune" se pot înşira nume de muzicieni şi piese care au dat şi dau greutate Jazzului în căutarea stării de bine

care leagă ascultătorul de cel care degaja radiaţia sonoră.

Se petrece astfel o contaminare, un transfer în spaţiul unde trăieşte reveria. Se petrece astfel, în intimitatea profundă a celui care ascultă, o atingere cu această stare de bine care este tocmai contopirea cu fiinţa imaginară, pe care fiecare din noi a presimţit-o dintotdeauna ca fiind aproape tangibilă, plutind în sunetele din jur şi rămasă ca o eternă promisiune.

Iar atunci când, cum scria Eminescu, *„… lumea cea gândită pentru noi avea fiinţă…”,* rămâne să improvizăm tentative de apropiere, explorând sălile de concert ori serile în care natura înconjurătoare festivalurilor de prin toate colţurile lumii, primeşte sunetele jazzului şi le întoarce spre noi purificate în aer.

Poemele sonore continuă să se ofere, uneori cu un discret erotism; piesele poartă nume semnificative (am ales la întâmplare, sau nu tocmai: Joshua Redman: *My one and Only Love*; Pat Metheny – *Waltz for Ruth* ori (& Charlei Haden) *Our Spanish love song,* ori chiar *I love her* – o piesă preluată de la The Beatles); atmosfera este încărcată de emoţie şi visare.

Asta se întâmplă dintotdeauna în jazz, culminând parcă în jazzul contemporan, când evoluţia mijloacelor tehnice şi fuziunile cu muzica simfonică (şi nu numai) au deschis o altă epocă a interpretării, unde însă sensibilitatea de recepţie, reveria şi privirea înăuntrul nostru au rămas aceleaşi. Ca întotdeauna, fiindcă sentimentele fundamentale par să nu se schimbe niciodată, iar banala condensare a încadrării lor într-o „tema majoră” a artei reduce complexitatea creaţiei la o etichetă minimalizatoare. Asta ar fi spus şi Bill Evans în *My foolish heart,* ori *I loves you, Porgy* sau peste ani, Erik Truffaz şi Mounir Troudi în splendida piesă *Flamingos.*

Ochii închişi, înclinări moi ale capului, muzica şi fiorul care mişcă o parte din noi, sub un impuls incontrolabil, sub influenţa unui magnetism interior care redistribuie sunetul în materia corpului şi astfel

interpretarea subiectivă a unor teme precum şi experienţa senzorială subiectivă a celui care ascultă, sunt generatoare de stări afective împărtăşite şi acaparatoare. Asta se poate întâmpla când ascult *Prehensile Dream* (The Bad Plus) sau *în a sentimental mood* (Michel Petruciani), ori Nils Peter Molvaer în *Sober*. Cu totul subiectiv pentru mine, momentul ascultării devine un amestec involuntar între ceva, odată (sau poate doar aparent) trăit; o nedesluşită nostalgie şi un dor după ceva aproape la fel de vag şi totuşi emanând tainic căldura şi afecţiunea de care ştiu că am atât de multă nevoie pentru a-mi simţi împlinită clipa. Şi atunci, într-adevăr *Only These Things Count.*

Virgil Mihaiu
(scriitor, jazzolog, diplomat)

Dintotdeauna jazzul a fost o artă a fericitelor conexiuni culturalexistenţiale. Ca atare, ideea unui volum dedicat prezenţei şi influenţei feminităţii în jazz, scris în limba română, e salutară; nu doar prin generozitatea temei, ci şi prin posibilitatea oferită jazzologiei autohtone de a-şi amplifica orizonturile.

Întrucât timpul nu-mi mai permitea să concep un text special pentru culegerea propusă de Alex Şipa, am selectat dintre cele deja scrise un poem de ample dimensiuni, încă inedit în spaţiul editorial românesc. De notat că el a apărut, totuşi, în străinătate, în două traduceri: una în engleză, semnată de Adam J. Sorkin, sub titlul *Universal Canticle,* în prestigioasă publicaţie americană de literatură universală *World Literature Today* (nr. 2 / vol. LXXXV / 2011); cea de-a doua, în volumul meu *Jazzografias para domar a las saxofonistas,* tradus în spaniolă de Cătălina Iliescu Gheorghiu şi ieşit de sub tipar la Granada în 2014, la editura „El genio maligno" coordonată de Enrique Nogueras. Cum se poate constata, titlul sugerează un fel de replică jazz-poetry la celebrul *Canto general* (= Cânt general) al lui Pablo Neruda. Scriitorul chilian (laureat al premiului Nobel) îşi gândise cartea omonimă ca pe o enciclopedie poetizată a Lumii Noi, din perspectivă hispano-americană (conţinând 15 secţiuni, 231 de poeme şi

peste 15.000 de versuri). A scris la ea începând din 1938, publicând-o în 1950, la doar un an înaintea venirii mele pe lume. Geneza *Descântecului* meu fu, evident, mai puţin laborioasă, dar publicarea cărţii în Spania a durat aproape cinci ani (un mic record, pentru timpurile ultrarapide pe care le trăim…).

Cu toţii suntem născuţi de mame. Ce fel de muzici – impregnate de farmecele jazzului – i-aş sugera unei femei gravide să asculte? Încercând să formulez un răspuns, scrisei textul următor, ce a luat de la sine amploarea unei confesiuni poetico-jazzistice…

Descântecul general dacă nu ţi-ar mai rămâne decât jazzul ce iai da să asculte copilului din pântecele tău înainte de izvorârea laptelui?

doar jocul lui bill evans cu perle de sticlă pe claviatura din cristale de gheaţă şi zahăr?

doar clowneriile freneticului dizzy gillespie umflându-şi bojocii în spatele trompetei ca un prinţ prefăcut în broscoi?

doar mersul pe sârmă al lui thelonious monk cu pianul în spinare?

doar saltul coltranean peste groapa cu lei în balans cu axul saxului?

dacă toate astea i se vor părea micuţului prea neurotice?

atunci de ce nu rapsodia înecată-n blue notes lansată la 1924

din ţevile cuirasatului gershwin?

de ce nu flirturile pontifilor muzicali cu fluturaşii jazzistici?

stravinsky şostakovici ravel prokofiev bartok martinu sau acordurile muzicale sub care se sting dezacordurile dintre genuri debussy dizolvat în jarrett trâmbiţele lui janacek preluate în orgiile dezlănţuite pe orgă de Keith emerson ciorchinii sclipitor-sumbri detonaţi printre clape sub supravegherea lui charles ives prefigurând sumbri-sclipitori ciorchini storşi în angrenajul pianului de

nemilosul cecil taylor dansurile din Transilvania dobrogea şi valahia transfigurate în transă divină de theodor rogalski ritmurile transmise genetic bune să-i instileze embrionului energie vitală afro-americane afro-braziliene afro-cubane stop: tango nuevo ritmuri aksak celtice balcanice ibero-caucaziene celto-iberice break: fado delir şi deliciu realitatea posibilă surclasează virtualitatea reală hermeto pascoal măsoară aura vocală a fiinţelor umane ca şi a păsărilor sau altor făpturi lăsate de providenţă pe terra edu lobo îi face până şi pe lupi să adore samba tom ze învaţă ustensilele industriale să cânte

oh

brasil meu amor

(când nu te înţeleg atâtea femei de ce ţi-ar întoarce iubirea o întreagă ţară?)

brasil – încântare a nenăscuţilor cântare de speranţă pentru toţi născuţii aquarela de brasil pictată-n sonuri aurii de ary barroso la 1934

O, oi estas fontes murmurantes Oi onde eu mato a minha sede E onde a lua vem brincar Oim, esse Brasil lindo e frigueiro E o meu Brasil brasileiro Terra de samba e pandeiro Brasil! Brasil! oră mim… oră muncoloane de îngeri-cântăreţi cu aripi de aur antonio carlos jobim şi elis regina chico buarque joio şi astrud gilberto caetano veloso şi maria bethânia joio bosco egberto gismonti gilberto gil nană vasconcelos dom am romão gal costa joyce toninho horta omul viitorului scutit până la naştere de răul din lume lasă-l să asculte imnele inteligenţei şi intuitivităţii compuse de joc zawinul şi wayne shorter pe când liderau formaţia *weather report* învăluie-l în magia albumului mysterious traveller dă-i jocurile inventate pe trombon de alan tomlinson sau yves robert împuie-i capul cu liniile pianistice contorsionate sfidând moartea prematură configurate de vagif mustafazade fă-l să deprindă simţul măsurii din dezmăsurarea percuţiei la Jack dejohnette la airto moreira la max roach şi vladimir tarasov din efervescenţa bateristică a lui barry altschul din explozia

vitalităţii şi generozităţile barbare ale zeului tobelor corneliu Stroe degetele lui ron carter transmiţătoare de înţelepciune pe corzile contrabasului să-l înveţe pe omuleţul din pântece simţul echilibrului alunecătoare pe ghitara-bas falangele lui jaco pastorius prea curând amuţitele dau drept de zbor instrumentelor din fundalul tapiseriei nipone când fătul va dori să adoarmă frumos fă-l s-asculte *în a silent way* cu miles davis & cohorta cumularzilor de bucurii: zawinul tony Williams dave Holland shorter McLaughlin hancock chick corea când va vrea să se trezească frumos şi bine pune-i catalogue cu ganelincekasin-tarasov puţine sunt capodoperele protejate de zei pe durata integrală a unui disc nu refuza live-evil tot al lui miles

(oglinda în care viaţa şi răul se contopesc întru exorcizare) nu uita gaslini plays monk sau *extrapolation* – 1969

(McLaughlin's tricky compositions are handled with reckless abandon by john surman/baritone sax, brian odges/bass, and tony oxiey/drums)

nu-ţi şterge lacrimile decât cu mâinile lui Paul bley (el a scris *plumb* la pian?

sau bacovia i-a cântat *tears* în cuvinte ancestrale?)

nu ţine ascuns hecho a mano unde chano dominguez rade acorduri pe pian asemenea ghitaristului arhetipal paco de lucia dezlănţuit peste vulcanul carles benavent-catalanul dezlănţuit peste erupţia propriei ghitare-bas preschimbate în jerbe ardente de lavă aminteşte-ţi de ellington cu aliajele-i orchestral-fumurii încă din jazz age resuscitate în secolul 21 de mathias ruegg & *Vienna art orchestra* învaţă aria freneziei după *italian instabile orchestra* contaminează-te de jubilaţia vieţii apud Carlo actis dat-o anatol ştefaneţ arkady shilkloper yuri kuznetsov zurab gagnidze…

Împacă exaltarea dezesperată a lui hendrix cu pacea celestă a esotericii muzicale vietnameze prin nguyen le şi huong thanh eliberează-te din tragedie ascultându-l pe

Richard oschanitzky mozart renăscut întru jazz răstignit pentru noi în sunet transmite-i bebeluşului feelingul relicvelor lingvistice proto-indo-europene cu saxofoanele lituanianului petras vysniauskas sau letonului raimonds raubisko eufoniile planetare dislocate de pământ cer şi mare din arhipelagul adriatico-dalmat direct în orchestraţiile zagrebienilor quasi-clujeni miljenko prohaska sau tomislav saban şerpuirile big band-urilor puse n acţiune de italicul paolo damiani teutonul klaus konig polonul jan ptaszyn wroblewski helvetul georg grunz ienicerul okay temiz vikingul Pierre dorge afro-niponul anthony brown picături celeste printre degetele lui jan johansson umbra lui tavitian la ararat sofistica manipulărilor quasi-erotice antamate de Louis sclavis et michel portal bennie maupin or willem breuker on bass clarinet după scripturile lui dolphy i-aş putea convoca pe magi să pună creşterea omului sub buni auguri: frank zappa magii ahmad jamal & dollar brand magul carlos barretto & magul un câine magul laurent filipe & magul joio paulo esteves da silva ursitoarele lauren newton valentina ponomareva maria răducanu arhanghelii charles mingus astor piazzola jesus chucho valdes steven bernstein profetul vinicius de moraes nu te speria de multitudinea numelor ascultă muzica apoi veţi rămâne companioni pentru o viaţă embrionul pluteşte în lichidul muzical asemenea terrei în uterul universal eu aici am scrijelit nume din constelaţia spre care tânjeşte jazzofilul anonim revelată doar credincioşilor iradiaţi de ritmuri iluminaţi prin sunet mântuiţi prin arta artelor.

Anca Romeci

(realizatoare şi prezentatoare de emisiuni muzicale la Radio România Actualităţi)

Parcela de fericire

De la Anca cea frumos scriitoare pentru Anca cea frumos cântătoare

În aeternitas, PASĂREA MAGICĂ, ANCA PARGHEL!

Mă gândesc, cu un fel de uneori milă, cât de săraci,

lipiţi pământului sunt bogătanii lumii, cheltuindu-şi viaţa în vânări de avuţii efemere şi cât de bogată în schimb sunt eu, care n-am, mai nimic! Ci doar o parcelă de fericire! În fapt, depozitara memoriei tuturor fiinţelor dumnezeieşti pe care în sejurul ăsta terestru mi-a fost îngăduit să le întâlnesc!

Printre ele, la loc de cinste, pe departe cea mai radiantă şi mai frumoasă decât ar putea-o vreodată descrie cuvintele **- A NOASTRĂ ŞI A UNIVERSULUI STELARĂ DOAMNĂ JAZZ, ANCA PARGHEL!**

Într-un timp şi spaţiu prin excelenţă zgârcite cu complimentele, reţinută în statistici drept singura cântăreaţă din Europa de Est cu fotografia imortalizată pe coperta revistei „Jazz podium" şi unica rivală pentru ellingtoniana, mare decană de vârstă, **AURA URZICEANU.**

Altfel spus, jumătate femeia-jumătate pasărea care trei decenii, de pe Vechiul Continent la New York a lăsat trăsnită lumea, arătându-i ce poate**, irepetabila ANCA e... ANCA!**

Ameţitor fenomen vocal în expansiune pe 4 octave.

Întristarea popoarelor de dive care înainte de-a o auzi se credeau number one…

Dar şi formidabilă pianistă, compozitoare, textieră, profesoară de canto-jazz la **Conservatorul Regal din Bruxelles** *(„da, dom'le, ce uşor, ce frumos, din cap îţi faci cum vrei vocea, hai, să vină fetele astea la mine, la Bruxelles, să le-nvăţ!")* şi, nu în ultimul rând, conducătoarea de oşti Anca Parghel.

Buturuga mică, care răsturna carul mare! Minuscula mărşăluind, turneu după turneu, câştigând fără excepţie cruciadele pentru ovaţii, împărţind, de la egal la egal, scena ori studiourile de înregistrări, cu camarazi de calibrul **Billy Hart, Archie Shepp, Larry Coryell, Philippe Catherine, Claudio Rodiţi, Marc Levin, Klaus Ignatzek, Peter Herbolzheimer**… iar, în vremea de pe urmă, încântată să se poată proclama inclusiv combo –

lidera trupei sale favorite de familie **– NEXT GENERATION ANCA PARGHEL & SONS,** însemnând **Anca** (voce, clape) şi băieţii ei, ca s-o citez, parcă special programaţi pentru a avea cine s-o acompanieze: **CIPRIAN PARGHEL** (bass) şi, respectiv, **TUDOR PARGHEL** (baterie).

Iar cum, dincolo de timpul real, surpat peste inimile noastre, când cea care într-un cântec de mai presus de lacrimi sfidase toată durerea universală, plecând apoi o vreme (somn uşor, îngerul meu Ancuţa!), am eu credinţa că există, trebuie să existe un al timp etern alt iubirii. Pesemne că din mai mult decât prezentul acelui alt timp, pe parcela mea de fericire aud, zilnic, vocea Ancăi Parghel, mai sonoră (a se citi mai tulburătoare!) decât a tuturor celor care fără să fi murit, cântă! Şi, din câteva inedite înregistrări live (rămăşiţele unei uriaşe averi scufundate, care, într-o bună zi, sper totuşi să fie editate de cineva întru completarea şi aşa aproape imposibil de procuratului de pe piaţa patrimoniu discografic Anca Parghel, în 18 volume, vinyl-uri, casete audio şi CD-uri) – ca din tot atâtea piese ale unui joc de puzzle, puse cap la cap, îi reconstitui, întocmai cum i-a fost scrisă în stele, povestea!

„Dacă nu vă supăraţi, eu sunt bucovineancă! Născută în Câmpulung Moldovenesc, pe Rarău, acolo unde sunt cele două stânci, unde se spune că e centrul magnetic sau energetic al Europei! Sunt mândră c-am venit pe lume acolo şi, într-adevăr, posed o cantitate de energie aparent inepuizabilă care… vine de undeva… dar, evident, are legătură şi cu locul în care m-am născut”.

Aşa, din 16 septembrie 1957, până în vineri dimineaţa lui 5 decembrie 2008, s-a scris istoria Păsării Magice de pe Rarăul Bucovinei!

În cuib de puf (?!) n-a venit la viaţă cum n-avea nicicând să trăiască în puf!

De-aceea, printre puţinele amintiri luminoase ale copilăriei, păstra ziua de la 3 ani abia împliniţi, când părinţii o duseseră să cânte la radio!

Vreun deceniu şi jumătate mai târziu, de-astă dată în vârtej de flacără care arde repede, conştientă că prea scurt va să-i fie timpul răgazului pământesc, veneau căsătoria cu bărbatul ei din toate existenţele trecute, prezente şi viitoare, pictorul **Virgil Parghel!** Apariţia băieţilor, mai întâi Cipi, pe urmă Tudor! O, ce de dulcilor griji de tânără mamă! În paralel şi studentă a **Conservatorului de Muzică din Iaşi.** Absolventa secţiei canto, cu lucrarea de diplomă. **„Charlie Parker şi geniul improvizaţiei”.**

Căci microbul muzicii ăsteia oarecum clandestine în România epocii, de care, se molipsise, de la veteranul Mihai Berindei şi de la colegul ei mai mic, Ţunţu (unul şi acelaşi cu **Ion Baciu Jr,** norocos să primească prin tăticul lui, la zi, discuri de peste ocean!), se dovedise singurul satisfăcător pentru creierul ei, veşnic nemulţumit, care avea nevoie să fie pus la lucru.

Aşa că, schimbare de destin!!!

Fără îndrumările vreunui maestru, doar după propria-i minte, care însă hăt, funcţiona cu secole înainte *(„n-aveţi voi habar, măi, câte miliarde de conexiuni pe secundă se iscă în căpşorul ăsta al meu/),* cântăreaţa de operă se preschimba peste noapte în aşa bine poreclita **Callas a jazz-ului.** Întruchiparea însăşi **Donnei Lee a lui Charlie „Bird” Parker.**

Ea însăşi, pasăre, care în 1989, scăpată din colivie după desfacerea de comun acord a contractului colectiv de muncă la Liceul de Muzică din Suceava, îşi putea lua, finalmente, zborul pe propriile-i aripi.

Grăbită să dăruiască tot, tot, tot ce-avea ea mai bun ca exerciţiu cotidian de generozitate şi orgoliu, că, iacă lume, ce mai jazz cântă şi-o romăncuţă de-a noastră de pe Rarăul Bucovinei!

„Pasionată să se reinventeze permanent.

Să refuze drumul cântatului cuminte, tocmai bun pentru divele de pluş pe care, nici picate cu ceară, nu le scoţi din sertăraşul lor, Anca alegând, ba dimpotrivă, calea

provocării! În pană la obsesie, căutarea nemaiauzitului! Acelui ceva – altceva, ceva special! De la intersecţii de universuri sonore – între, pe de o parte suspinul Mariei Callas, duhul flamenco-ului, chansonul franţuzesc, tango-ul reptilă sau cântecele de lume ale **Mariei Tănase,** iar, pe de cealaltă parte, spiritul „ultimului" Miles, devastatorul clasamentelor pop în numele jazz-ului.

Când şi când, trompeta lui Miles, o puteai recunoaşte cântând prin vocea ei. Şi încă mai adesea pe aceea a dragului de Dizzy Gillespie.

Asta, precis, fiindcă trompetistă din oastea vestitorilor domnului, fusese Ancuţa Parghel, într-o existenţă anterioară. Cum şi adora să-şi amuze publicul cu anecdota invidioşilor foşti amici trompetişti:

„Mă, tu trompetă ai fost în altă viaţă! Asta era moartea lor! Că eu nu numai că imitam la perfecţiune trompeta, ei nu, da frazam ca o trompetă. Gândeam ca un instrumentist. Şi asta i-a dărâmat!"

Şi încă ceva în care Ancuţa credea cu tărie, repetând la fiecare concert al ei, că nu se poate şti niciodată câte personaje, în afara celor vizibile, se află, de fapt, pe scenă. Câtor şi căror spirite de muzicieni, printre sfere plutitoare, nu li s-ar face dor, bunăoară să dea o raită de seară pe la Cărtureşti în mansarda cu jazz şi să vrea să mai cânte niţel şi ele, uite, prin solista asta care, cu ochii închişi, le aşteaptă parcă special aterizările şi decolările pe aeroportul cosmic al minţii sale.

„Vedeţi, de-aia spun eu mereu, mulţumim, la plural! Pentru că suntem mai mulţi aici! Nu ştii exact cine cântă!"

Asta explică-dacă nu cumva încifrează şi mai mult-sentimentul de experienţă transcendentală pe care l-am încercat, dintotdeauna, în live-urile **Doamnei Jazz.**

Actriţa-suverană în rolurile sale, **Anca Parghel.**

Cu întunericul începutului unei piese de teatru, mistuind scenă şi spectatori.

Iar în aerul devenit tot mai dens, unicul con de lumină proiectată din tavan focâlizand-o, de-odată, pe ea.

Pasărea magică cu rubine, aur şi perle în vocea-i, instantaneu amprentată în memorie, să n-o mai poţi niciodată uita. Vizitată de caruselul atâtor enigmatice personaje, schimbătoare de la o clipă la alta, de la abisal la celest, şi de la registrul de bas la acela de soprană de coloratură.

Cum, am trăit toată vremea în România şi n-am aflat nici întâmplător despre existenţa unei aşa minuni a minunilor jazz-ului romanesc?! – mi-am zis în sinea mea, îngrozită de ignoranţa criminală cu care suntem experţi în a ne îngropa sub tăcere valorile.

Se petrecea asta pe la începutul anilor ’90, când, într-o fuguţă a doamnei Parghel din Bruxelles la Bucureşti, acasă, am întâlnit-o prima dată pe făptura asta, pe cât de minionă, ai fi zis că fragilă, pe-atât de cotropitoare! Femeia sărbătoare, anulând totul în spaţiul dintre pământ şi cer. Numai sclipire de ochi, magnetism, râs zgomotos în arteziene, care dizolvau norii şi nitroglicerină pură, mintenaş capabilă să mute munţii ăştia din loc.

Sub deviza sa de-o viaţă – „mărşăluieşte sau crapă” expresia **ba poţi!!!** fiind, din oficiu, repetată la imperativ de Anca, fiinţa aprig luptătoare, Anca, poema şi tirana, mereu prima în fruntea convoiului, trăgându-i şi pe ceilalţi după ea.

Ce cumplită frică de singurătate ascundea în suflet şi cât de dependentă era de familia ei, de aşa-numitul *„dan al muzicienilor care îşi întinde tentaculele”,* cu Cipi şi Tudor, pe care, îi luase sub aripă, studenţi la Conservatorul Regal de Muzică unde fusese chemată să predea, la Bruxelles?!

Cât de cea mai fericită femeie de pe pământ fusese pe urmă, în alai de flori, partituri, pălării şi mai ales, flancată de băieţii ei cei frumoşi să prezinte, pretutindeni în concert, *mesdames et messieurs,* brandul Parghel?!

Iar, pe reversul monedei, ca notă de plată decontată pentru triumful din Belgia, cât a sfâşiat-o despărţirea de Virgil?! Aşteptarea unei recunoaşteri care pe la noi nu vine niciodată. Paradoxul că, doar în ultimul an de viaţă

majoritatea românilor au apucat s-o vadă în *primetime* la TV, o, dar nicidecum pentru serviciile de ambasadoare jazz făcute ţării, pentru absolutul vocal într-o lume relativă care purta numele Anca Parghel, ci… cruzime a cruzimii monştrilor mass-media, invitată să facă rating în virtutea bolii care o măcina.

Astea, până la detaliu, aveam însă să le aflu mai târziu. Din conjunctura! postura de privilegiată prezentatoare a majorităţii concertelor doamnei Parghel în România – 1 X 2005 – 18 XI 2008, la adio spus Sălii Radio, într-o formă care, orice, numai finalul nu-l prevestea! Divina! dând peste cap orice aritmetică. Când au trecut, unde-au fugit deja 50 de ani şi trei decenii de carieră?!

„Ancule, tu ştii că oamenii care fac jazz nu mor niciodată?!”

Îmi amintesc că straniu, foarte straniu mi-au rămas în urechi cuvintele astea ale ei din duminica aceluiaşi 18 XI 2008, cum ne plimbam, înaintea spectacolului, prin jocurile de umbre şi lumini din *foyer*.

Scopul propoziţiei urma să îl înţeleg doar o iarnă şi un pic mai târziu.

Petrecută pe biata mea parcelă de fericire.

La microfonul unui studio de radio încă martorul zecilor de rânduri în care *„vai, cât e ceasul, iartă-mă, a şi-nceput emisiunea? zi-mi repede unde să mă aşez?!”* – *am* avut-o musafiră pe Anca Parghel.

Şi cu un scaun, acel scaun, păstrat pentru totdeauna gol, ca şi când i-ar aştepta din clipă în clipă, întoarcerea.

Nota bene

Acasă, pe un colţ de CD, păstrez o dedicaţie cu scrisul Doamnei jazz – *„De la Ancuţa cea frumos cântătoare, pentru Ancuţa cea frumos scriitoare*”.

Între timp, uite că a sosit şi ocazia să-i întorc dedicaţia. Cu dor, până la reîntâlnirea de sus. Cu dragoste, până la veneraţie.

Două Ance, Anca Romeci & Anca Parghel

Lucian Sabados

(regizor, critic, manager de teatru şi jazz promotor)

„Femeile mele" din jazz

Chiar din titlu reiese cu claritate subiectivismul abordării mele (nici nu se putea altfel!), a *gingaşei* retrospecţii inspirate din titlu.

Contactele mele cu jazz-ul datează de pe la vârsta de

8 – 9 ani, sub inspiraţia şi *manipularea* tatălui meu.

Vinilurile originale de jazz, fie ele şi single-uri, fie LP-uri erau (cel puţin pentru mine!) atunci, adică în anii 1963 – 1964, foarte rare. Rememorez însă cu plăcere surpriza descoperirii unui gen muzical total nou şi special pentru mine (în acea perioadă studiam pianul clasic la Liceul de muzică din Ploieşti).

Libertatea improvizaţiei, timbrul vocal „marca" **Ella Fitzgerald** şi mai ales **Billie Holiday** difereau enorm de pattern-ul cultivat de mama mea, absolventă de… canto la Conservatorul bucureştean.

Sarah Vaughan, Lena Horne mi-au purtat gândurile, simţurile şi fantezia în teritorii imaginare şi expresive noi, seducătoare, pline de promisiuni.

De pe „plaiurile noastre mioritice" rememorez din acea perioadă, cu intensitate şi acuitate, contactul meu cu standardele consacrate ale jazz-ului prin vocea **Brigittei Petry,** acompaniată de uluitorul muzician Richard Oschanitzky, acelaşi care le susţinea admirabil pe **Aura Urziceanu, Ileana Popovici** sau **Puica Igiroşianu** în teme din zona de expresie a etno-jazzului bossanovei şi a sambei.

Anii de universitate au schimbat decisiv pasiunea mea pentru jazz într-o activitate şi preocupare instituţionalizată!

În timpul studenţiei de la IATC, contactul multiplicat şi accesul din ce în ce mai substanţial la importantele colecţii de jazz de la Biblioteca Americană, Institutul Francez de Cultură şi mai ales Institutul Goethe al Ambasadei Germaniei, m-au acaparat definitiv, în zona acestei muzici

Ne aflăm în anii 1978 – 1985, într-un Bucureşti „cotropit" de frustrările şi rigorile propagandistice ale epocii comuniste, însă cu un Club A salvator, cu unele seri speciale de la Casa Studenţilor din Bucureşti. Anii aceia, în planul experienţei şi culturii mele muzicale din jazz, au acumulat multe ore de audiţie cu Ella, Billie, Sarah, Lena

dar şi cu Bessie Smith, Dinah Washington, Betty Carter şi mai, tinerele D.D. Bridgewater, Dionne Warwick sau Diane Reeves. O notă aparte, misterioasă, exotică, învăluitoare şi seducătoare pentru Astrud Gilberto şi Bossanova lui Antonio Carlos Jobim, ca şi pentru pianista Marian McPortland.

Anii ’90. Altceva! Încep „la liber” concertele cu marile staruri ale jazz-ului mondial, fie în Bucureşti, fie la Sibiu sau în alte consacrate centre ale jazz-ului.

Din 2006, având susţinerea importantei Asociaţii Culturale Jazz Forum 03, din Ploieşti, al cărei preşedinte am fost între anii ’2003 – 2013, şi împreună cu Teatrul ploieştean, al cărui director eram, am creat, condus, coordonat şi prezentat Festivalul Internaţional de Jazz *Ploieşti Hot Jazz Summit,* noi fiind coproducători, alături de consacratul Festival International de Jazz de la Sibiu.

Cele opt ediţii ploieştene pe care le-am „păstorit” mi-au oferit nenumărate momente de bucurie, delectare şi împărtăşire a prieteniei, alături de extraordinare voci feminine, începând cu Anca Parghel, Teodora Enache, Luiza Zan, Maria Răducanu, Martha Hristea, Rudy Teianu, Irina Sârbu, Ana-Cristina Leonte, Irina Popa sau Nadia Trohin şi continuând cu artişti precum Maria João (Portugalia), poate artista care m-a marcat *live* cel mai puternic, China Moses (SUA), Beata Przybytek (Polonia), Fanny Beriaux (Belgia), Kampec Dolores (Ungaria), Yvonne Sánchez (Cuba).

Stiluri, voci, expresii artistice extrem de diverse având, însă, o constantă şi anume magnetismul şi puternica atracţie transmisă de acestea audienţei. Cauza? Poate misterul feminin!

Avatarul destinului meu m-a purtat şi continuă să o facă într-un mod interesant şi încă secret în fascinanta Brăilă, cea care ni l-a dat pe Johnny Răducanu.

Un alt Festival-Concurs International, *Johnny Răducanu,* ce a debutat în 2013, în chiar anul venirii mele aici. Acest eveniment numără deja trei ediţii consistente,

seducătoare şi promiţătoare.

Au fost la festivalul brăilean voci de jazz cu rezonanţă precum **China Moses, Beata Przybytek,** dar şi concurente cu un viitor strălucit precum formidabila pianistă din Rusia **Julia Perminova.** Dar senzaţia feminină a celor trei ediţii brăilene rămâne fascinanta vocalistă din Brazilia, **Paula Morelembaum!**

Zona de contact, sigură şi permanentă, rămâne însă calitatea mea de „ascultător şi, uneori, promotor de jazz. **Cassandra Wilson, Lisa Eckdahl, Esperanza Spalding** (bass şi apoi voce) **Hiromi Uiehara** (pian) şi, bineînţeles, **Diana Krall** rămân în lista de preferinţe de suflet.

Sunt perfect conştient că aceste rânduri nu pot *lega* un material de studiu dar, sper ca prin filtrul sincerităţii unui profesionist al teatrului acestea pot cel puţin dezvălui o posibilă faţetă a fanului de jazz.

Femeile „mele” în jazz sunt probabil mult mai multe! Sunt însă absolut convins că numele ce mi-au venit imediat, fără nicio documentare suplimentară reprezintă desigur o expresie a subconştientului meu jazz-istic. Şi, oricum, în jazz, mai mult ca oriunde, improvizaţia, spontaneitatea, instinctul contează enorm, desigur susţinute de cultură, experienţă, discernământ şi devotament. Adică… iubire pentru jazz!

Ianuarie 2016, Brăila.

Lucian Sabados & Maria João

Victoria Serman (jurnalistă)

Viaţa ca o improvizaţie de jazz

Apăsă butonul telecomenzii şi o muzică pătrunzătoare începu să inunde penumbra încăperii. Orchestra discretă, ritmul unduitor, clapele octavei superioare a pianului îi dădură fiori. Nu îşi amintea să fi pus acel disc. Rămase pe loc, ascultând. Îşi lăsă pleoapele să coboare încet şi respiră profund. Se scufundă în vibraţia neaşteptată, simţind cum amintirile urcă nechemate, la suprafaţă. Ca o scenă rotativă ce dezvăluie gradual decorul, detaliile se arătară clare, înşelându-i simţurile. Rochia de seară, privirea lui, gustul necunoscutului… Duelul dintre saxofon şi vocea gravă a Ninei Simone, aproape strigând „I love you! I love you!”, o propulsă direct în noaptea aceea. Încercase să uite. Să se ascundă. Să fugă. Fiecare plecare se sfârşise cu o întoarcere. Ca o avalanşă de variaţiuni pe aceeaşi temă. Fără limită de timp. Ca o improvizaţie de jazz. Gândul o făcu să îşi strângă braţele în jurul corpului, iar ultimele foşnete ale bateriei o lăsară frisonând. Îşi trecu visătoare degetele peste ţesutul mătăsos al capotului, în tăcerea dintre melodii. Ce ciudată e viaţa.

Sunetul vesel al trompetei o smulse din melancolie. *„Stars shining bright above you, Night breezes seem to whisper I love you* Ridică privirea, iar notele i se aşternură cu familiaritate pe buze. Escaladă fără tranziţie şi fără ezitare gama de emoţii apoi, modulându-şi vocea, începu să fredoneze în duet cu prima doamnă a jazzului.

„Sweet dreams that leave all worries behind you… „Întinse mâna spre veioză şi trase şnurul, ca un maestru de ceremonii. Ambianţa de budoar se revelă într-o lumină caldă, iar umbrele clipelor precedente căpătară consistenţă. Se îndreptă cu paşi legănaţi spre manechinul de lemn pe care o aştepta, mulată perfect, aceeaşi rochie de seară… O mângâie şi surâse clipelor de glorie pe care le trăiseră împreună. I se părea o dulce îndrăzneală să o îmbrace din nou, dar era momentul ei şi trebuia să fie perfect.

Se întoarse la măsuţa de toaletă şi se aşeză în faţa oglinzii. Se studie îndelung, cu o curiozitate binevoitoare, încercând să ghicească ce se schimbase. Trecută prospeţimea tinereţii, rămăseseră urmele ei, sculptate în piele. Obrajii îşi pierduseră rotunjimea şi fermitatea, iar ochii păreau două comete cu trena lor de striuri. Fusese frumoasă. Era încă frumoasă. Urmări cu degetul ridurile din colţul drept al gurii. Erau primele care apăruseră. Râsese mult în tinereţe. De câţiva ani, râdea din nou. Le făcu să dispară o clipă, ţuguindu-şi buzele, la unison cu **Marilyn:** „I ***wanna be loved by you alone Pooh pooh bee doo!”*** îşi surâse amuzată de frivolitatea ce o cuprinsese şi se scurse în reverie, masându-şi obrajii cu cremă. Gesturi transmise din mamă în fiică, cu conotaţii îndepărtate. „Să nu te machiezi niciodată în faţa soţului tău! Să nu îţi pui creme şi nici bigudiuri. L-ai putea şoca!”, îi răsună în minte vocea autoritară a mamei, propovăduind educaţia viitoarei „regine a căminului”.

„When I was just a little girl I ask my mother what would I se…”, începu să cânte cu **Doris Day,** trecând la machiaj. Îşi privi atentă ochii. Îşi pierduseră duritatea de altă dată, păstrând doar strălucirea. Acea

strălucire pe care o aveau când viaţa încă i se părea un cântec, iar învăţămintele mamei, naturale. Figura maternă fusese omniprezentă, marcantă, cea paternă rezumându-se doar la un concept îndepărtat.

Pe vremea aceea, bărbaţii abia se întorseseră de pe front şi îşi reluaseră locurile de muncă. Femeile îşi reluaseră şi ele locurile de muncă. În casă. Sfârşit războiul, capacităţile lor, utile altă dată, fuseseră reciclate într-un unic trio perfect: soţie, mamă, menajeră. „Dacă bărbaţii fac legile, femeile fac morala!" spuneau între ele, savante, prietenele mamei, în încercarea disperată de a-şi glorifica sărmana condiţie de femei casnice. Le urmărise adesea vorbind despre educaţia copiilor.

Ruptura se produsese în ziua în care înţelesese că această noţiune nu se aplică în acelaşi mod la fete şi la băieţi. În timp ce fratele ei studia materii ştiinţifice, ea trebuia să înveţe să gătească, să spele, să coase, deşi era o evidenţă că natura o înzestrase cu două mâini stângi. Se revedea în rochiile cloş, apretate, strânse pe talie, pregătindu-se pentru misiunea sublimă a vieţii ei. Şi atunci, hotărâse că morala era interesantă, dar ea voia să facă legile. Fusese suficient de abilă pentru a-şi convinge părinţii să o trimită la facultate. Nu pentru că preferase întotdeauna cărţile, aragazului. Acesta nu ar fi putut fi un argument acceptabil. Ci pentru că universitatea era locul cel mai potrivit pentru a-şi găsi o partidă bună: un soţ. Iar din acel moment, viaţa ei se schimbase.

„Everybody's got the fever That is somethin you all know Fever isn't such a new thing Fever started long time ago" şopti languros **Peggy Lee,** amintindu-i primii ani de libertate. Refuzase să urmeze cursurile, călduros recomandate, de design interior şi finanţe familiale, pentru a se consacra dreptului. Odată ieşită de sub influenţa familială, nimic nu o mai putuse opri. Fusese singura fată din promoţia ei. Se avântase într-o lume masculină, ostilă, care o obligase să lupte, sfidând toate obstacolele. În ciuda discriminării făţişe, obţinuse bursă, apoi se apropiase de mişcările militante, iar timpul liber şi-

l petrecea în cluburi de jazz.

Îşi amintea noaptea aceea în culorile sepia ale fumului gros de ţigară, filtrat de luminile scenei. Publicul era frenetic. Podeaua scotea scântei. Pianistul îşi lăsa degetele butucănoase să alunece de la un capăt la altul al clavierului, ca pe un patinoar, oprit din când în când de saxofonistul care îi dădea replica. Se ridicaseră toţi în picioare, în aşteptarea prelungită a jubilaţiei. Clipa aceea fugitivă în care se hotărâse totul… Schimbul de priviri, timpul suspendat şi ***the blue note*** ca un orgasm final, ce îi purtase unul spre celălalt. Fusese prima ei iubire. Marea ei iubire. Singura ei iubire. Dincolo de prejudecăţi, de reguli, de realitate, îşi purtase cu mândrie stigmatul păcatului. Alături de el se simţea capabilă să schimbe lumea, îl iubise până la inconştienţă. Până la sfârşit. Căci în ***blue note*** nu e numai jubilaţie. E şi o tristeţe infinită. ***„If my pillow could talk, imagine what it would have said Could it be a river of tears I cried în bed? So you can cry me a river…”*** îi cântă **Ella.** Discul acela avea gravat în el toată viaţa ei. Divele jazzului ştiau. Şi ele erau femei.

O lacrimă se scurse din ochii iritaţi de mascara, ca pe o pictură încă umedă. Zâmbi. Altă dată, cei ce o cunoşteau, i-ar fi spus că aceasta e singura dovadă că şi ea este umană. Râurile de lacrimi din vremea aceea se transformaseră în fluviu, apoi în torent ce mătură totul în calea sa. Urcase pe creasta lui şi nu mai coborâse, devenind o forţă de temut. Pierdută dragostea, nu mai avea nimic de pierdut şi navigase fără nicio frică prin furtuna vieţii. Improvizase. În ciuda înaltei pregătiri pe care o avea, trebuise să înceapă de jos. Refuzase cu încăpăţânare orice cerere în căsătorie, respingând modelul matern. Zădărnicise orice tentativă de a obţine promovări prin alte mijloace decât forţele proprii, în ciuda practicilor vremii. Înaintase ca un cavaler solitar şi se bătuse pentru drepturile ei şi ale celorlalte femei. Chiar dacă uneori uitase că este ea însăşi femeie. Independenţa şi ideile progresiste îi făcuseră mulţi duşmani. Dar pentru ea, o înfrângere nu era decât un stimul nou. Muncise mai mult

decât ceilalţi, dormise mai puţin, iubise şi mai puţin. Inima ei rămăsese în acel club de jazz.

„Unforgettable, that's what you are, Unforgettable though near or far" îi susurară Nat şi **Natalie,** ca într-un leitmotiv muzical al sorţii. Îl regăsise, dar îl respinsese cu orgoliul suferinţei rămase în suflet.

Încercase să se reinventeze. Să găsească un partener de scenă, pe măsura ei. Pe măsura lui. Dăduse tot ce îi rămăsese. Dar scutul devenise a doua ei natură şi doar maternitatea, la o vârstă deja înaintată, reuşise să o îndulcească.

Nu reuşise în rolul de soţie. Se machiase probabil prea des în faţa lui. Dar rolul de mamă devenise, din acel moment, performanţa vieţii ei. Iar viaţa continuase să fie ca o improvizaţie de jazz: aceeaşi temă melodică, dar cu variaţiuni surprinzătoare…

Vocea mătăsoasă a **Ettei James** o făcu să zâmbească larg şi să îngâne ***„At last, my love has come along, My lonely days are over, And life is like a song",*** iar pendula anunţă ora plecării. Se privi o ultimă dată în oglindă. Cu lumina bătând din spate, părea aceeaşi fată din clubul de jazz. Ca şi cum străbătuse zecile de ani printr-o scurtătură a timpului. Aceeaşi siluetă, chiar dacă legea gravitaţiei îşi jucase subtil rolul pe fiecare parte a corpului, aceeaşi scânteie în privire, aceleaşi visuri plutind ca o aură în jurul ei. Cu lumina din faţă, adevărul se arăta în toată splendoarea sa. Tinereţea nu mai era decât în sufletul ei, invizibilă ochiului. Dar vârsta adusese cu ea un alt fel de *blue note:*

plenitudinea. Se acceptase aşa cum era. Îşi acceptase pierderile şi înfrângerile. Îşi oferise dreptul la vulnerabilitate, nu din slăbiciune, ci cu naturaleţe. Dăduse uitării ego-ul şi vanitatea. Renunţase la a se mai agăţa de lucruri efemere şi, într-un târziu, învăţase să trăiască cu intensitate fiecare emoţie. Rămăsese cu un singur regret: acela de a nu fi înţeles mai devreme ce înseamnă să fii femeie.

Uşa se deschise şi, întorcând capul, îl văzu în prag. Rochia de seară, privirea lui, gustul împlinirii… *„For you are mine At last*

Se lăsă condusă, fără a şti unde, fără a-i păsa. Prezenţa lui era singurul cadou pe care şi-l dorise în acea zi specială, iar viaţa i-l oferise. Păşi pe covorul roşu, ţinându-l de mână, fără a-şi dezlipi ochii de la el. Sufletul, dragostea şi pasiunea nu au vârstă. Timpul se oprise, iar ea îl contempla pierdută în visuri devenite realitate, când pe scenă fu anunţată Regina Soul-ului, diva Gospel-ului pop, prima Lady a R & Bului: *There is only one Aretha Franklin!*

Îl privi uimită şi scoase un ţipăt de surpriză şi fericire.

* * *

Orchestra începu să intoneze acordurile uneia dintre cele mai cunoscute melodii din repertoriul divei, porţile glisante ale scenei dezvăluiră pianul, iar Aretha îşi făcu apariţia în aplauzele asurzitoare ale sălii. La 73 de ani, o prezenţă atemporală, de o prestanţă eclatantă. Rochia de seară cu trenă, ghicindu-se sub eleganta haină lungă, de blană, plicul cu strasuri asortat rochiei, bijuteriile opulente nu făceau decât să pună în valoare forţa, căldura şi emoţia din ochii divei, salutându-şi publicul cu sărutări trimise într-o parte şi-n alta. O femeie frumoasă, în cel mai profund sens al cuvântului. Spre surpriza şi entuziasmul tuturor, Aretha se îndreptă spre pian, iar primele sunete ieşite din clapele atinse de mâinile ei magice, stârniră un nou val de frenezie generală.

„Looking out on the morning rain I used to feel se uninspired And when I knew I had to face another day Lord, it made me feel se tired Before the day I met you Life was se unkind You’re the key To my plece of mind Vocea senzuală şi puternică străpunse audienţa care începu să aplaude din nou. Compozitoarea cântecului, prezentă în sală, îşi lăsă emoţia să erupă, reţinându-şi cu greu lacrimile, ducându-şi într-un gest simbolic mâna la

gură, incapabilă să mai respire, tresărind la fiecare modulaţie a vocii inconfundabile a divei.

Trăirea intensă a solistei, pasiunea pe care o puse în fiecare vers, transformă publicul într-un singur corp, într-o singură vibraţie, aceea a soul-ului. Exaltare extremă şi sute de voci cântând frenetic refrenul, alături de *Lady of Soul.*

„When my soul was in the fost and found You came along to claim it I didn't know just what was wrong with me Till your kiss helped me name it Now I'm no longer doubtful Of what I'm livin for And if I make you happy I don't need to do more".

Publicul intră definitiv în transă. Feţe fericite, ochi închişi, cuvinte cântate cu patos, corpuri abandonate muzicii. *Preşedintele* îşi şterse câteva lacrimi, *soţia lui* începu să se legene pe scaun, pătrunsă de ritmul muzicii. Show-ul de pe scenă se prelungi în sală, într-o simbioză totală.

Din nou refrenul incendiar, iar Aretha luă microfonul şi se ridică de la pian. *„Oh baby, what ya done to me Made me feel se good inside And I just wanna be close to you You make me feel se alive"* Nuanţele vocale subtile, mişcările ample ale mâinilor, în complicitate cu cei patru cântăreţi din acompaniamentul vocal, totul sublima cântecul şi ambianţa.

Atacând sonorităţile înalte, Aretha îşi scoase haina, lăsând-o să alunece cu mişcări senzuale ce electrizară sala şi, postată în centrul scenei, începu un tur de forţă al flexibilităţii sale vocale. Lacrimi şi strigăte ale spectatorilor, capete răsturnate pe spate, priviri spre cer, mâini agitându-se în ritmul muzicii, zâmbete transportate şi Aretha improvizând. Modulabilă la infinit, vocea inimitabilă aduse emoţia sălii la apogeu, ridicând-o în picioare, într-o explozie de strigăte şi aplauze. Aretha dovedise tuturor că avea în continuare aceeaşi forţă şi energie în voce, care fac din ea eterna regină a soul-ului.

* * *

Se întoarse spre el şi, în culmea euforiei, continuă să cânte, privindu-l intens în ochi:

„You make me feel.

You make me feel

Like a natural woman…”

Ianuarie 2016 Paris

Victoria Serman (mini CV)

Victoria prezintă toate caracteristicile jazzului. Linia melodică, trasată de la începutul parcursului, a pus accentul pe expresivitate: sunetele instrumentelor au fost aspre şi nefiltrate la Universitatea Bucureşti, apoi eruptive la Institutul de Studii Politice din Paris. Părăsind tonalitatea melodiei şi frazarea, muzica a devenit sincopată în tumultul carierei internaţionale, într-o companie lider de piaţă. Maternitatea a venit cu formula sa armonică constantă, transformând-o într-un blues lent, totul dublat de o improvizaţie continuă, construită pe dragoste, oameni, poveşti şi călătorii în jurul lumii. Compozitor a ses heures pierdues, Victoria transpune notele imaginaţiei sale în cuvinte, pe portative variate (reviste, blog, cărţi).

Aretha Franklin **Mirela Stoenescu-Tollea**

(realizatoare şi prezentatoare de emisiuni muzicale la Radio România International)

O temă standard: eternul feminin

Există, din fericire, numeroase personalităţi feminine în jazz-ul românesc, aparţinând unor generaţii diferite, dar care ajung la un numitor comun prin rezultatul actului muzical, surprins pe scena de concert ori în materiale discografice, atât în ţară, cât şi peste hotare, şi, pentru a nu stabili vreo ierarhie, mi-am propus să amintesc, pur şi simplu, nişte nume, precum într-un mic „dicţionar" nonconformist, desigur, fără pretenţia de a-i completa filele şi fără a face comparaţii, întrucât fiece destin artistic reprezintă, până la urmă, o modalitate unică de relevare a virtuţilor Euterpei. Primul „personaj" la care mă refer este **Manuela Cara,** născută în familia violonistului George Carabulea şi stabilită de mulţi ani în Canada, o vocalistă apreciată de legendarul Jancy Korossy, maestrul oferindu-i şansa colaborării, în 2010, pe albumul initulat ***Let's Fall in Love,*** alături de tânăra lui elevă, Ramona Horvath şi de el însuşi, la două piane. S-a născut atunci un trio remarcabil prin ***feeling*** şi dăruire jazz-istică, în repertoriul căruia s-au aşezat foarte confortabil şi şlagăre preluate din muzica noastră uşoară, şi piese standard, iar următorul proiect (din 2015), împreună cu actriţa Anca Sigartău, a adus-o pe Manuela Cara până în zona de exprimare ***electroswing.***

Un alt tablou din galeria de portrete feminine ale genului o reprezintă pe **Gabriela Costa,** o cântăreaţă folk (şi profesoară de geografie), devenită interpretă de jazz în lumea plină de poezie a peisajelor şi culorii, dar şi a intimizării spaţiilor sonore, aşa cum o definesc, oricând, inconfundabilele sambe şi bossanove de pe CD-ul ***Tempo de amor,*** realizat în 2014, împreună cu partenerul său de viaţă, chitaristul Alex Man.

La litera ***E*** o regăsim, firește, pe **Teodora Enache,** un nume binecunoscut la noi, cu peste zece albume la activ, inclusiv ***live,*** precum ***Turneul din 2004*** (organizat,

în calitate de manager, de Alexandru Şipa); o explozie de temperament, molipsitor, fără îndoială, şi o feminitate puternic nuanţată în fiecare ipostază scenică a sa, de-a lungul mai multor decenii de carieră.

Pe lângă foarte apreciata solistă vocală **Marta Hristea,** plecată de nişte ani din ţară, voi reaminti, tot la litera ***H,*** de discipola preferată a maestrului Jancy Korossy, talentata pianistă Ramona Horvath, stabilită la Paris şi dedicată cu totul claviaturii în alb-negru, în diverse formule creative, una dintre acestea, tonică şi reconfortantă, mai ales prin stilizarea personalizată a folclorului, fiind marcată ***XS Bird (***octombrie 2015), cu bateristul Frederic Sicart şi contrabasistul Nicolas Rageau.

La litera ***M*** apare **Elena Mandru,** valoroasă reprezentantă a genului vocal pe tărâm jazz-istic, şcolită la Cluj-Napoca şi la Helsinki, iar la litera ***P*** străluceşte o mare artistă care, din păcate, ne-a părăsit mult prea devreme, inconfundabila **Anca Parghel,** dar există şi nume din generaţia mai tânără, precum **Irina Popa,** cu junky-ul ei debordant şi cu fusion-ul revărsat, din plin, peste CD-ul *The Dream* din 2011 şi prin numeroase concerte *live,* în adevărata accepţie a cuvântului, sau **Andreea Păutza,** din cunoscuta familie de muzicieni, stabilită pe continentul nord-american, o vocalistă care se acompaniază singură la pian, exprimându-se, original, în dublă ipostază, pe albumele sale, imaginate ca nişte „anotimpuri". Următoarea filă a „dicţionarului" ne-o aduce în prim-plan pe **Maria Răducanu,** o prezenţă discretă dar şi o personalitate feminină bine-conturată, care mărturiseşte că *„adoră improvizaţia, exagerând uneori* De fapt, este adepta unui flux sonor liber, insistând, totodată, *„să se păstreze acurateţea şi felul de rostire al cântecelor populare",* în toate melodiile tradiţionale din repertoriul ei, câteva aflate şi pe *Corindeni* (2014), unde a colaborat cu profesorulcompozitor Mircea Tiberian. Acolo, rezultatul ar putea fi descris în puţine cuvinte: o voce, un pian şi foarte mult feeling…

Irina Sârbu, un personaj seducător în seria de

concerte-lecţie *Clasic e... fantastic*! o interpretă complexă, ce îmbină original calităţi muzicale şi actoriceşti, mai ales ca unică parte feminină a formaţiei *Ethnotic,* în captivante întruchipări artistice, atât pe scenă, cât şi pe discuri, albumul său 2015 fiind primul cu grupul instrumental *Ethnotic,* un capitol distinct al proiectului trupei, născut dintr-un mariaj izbutit al folclorului cu jazz-ul.

Nadia Trohin şi zestrea sa de cântece ale Bucureştiului y interbelic nu pot trece neobservate, mai ales că tălmăcirea lor, în zona de expresie *contemporary* poartă amprenta unei sensibilităţi incontestabile şi a unui temperament specific artiştilor veniţi de dincolo de Prut, dar şi a vocaţiei unor instrumentişti-creatori, precum pianistul Mircea Tiberian şi bass-istul american Chris Dahlgren, membri ai formulei de trio de pe discul lansat cu succes în 2011: *La margine de Bucureşti.*

Litera *U* ne aminteşte pe loc de legendara **Aura Urziceanu,** o mare voce dată de natură şi, desigur, o personalitate marcantă, cu o carieră desfăşurată şi în patria jazz-ului, dincolo de ocean, unde a cucerit inimile multor spectatori americani şi canadieni, dar nu i-a uitat nici pe români şi le împărtăşeşte, din când în când, experienţa ei unică. În cazul Aura Urziceanu, cuvintele sunt, oricum, de prisos.

Luiza Zan, o solistă aparte în peisajul românesc, una dintre puţinele artiste care pot fi şi fulg de nea, şi picătură de ploaie, şi nor întunecat, şi... femeie pasională. Şi forţă, şi graţie. Totul în jazz, pentru jazz şi din jazz, cu emoţie. Printr-o voce foarte specială şi cu o imaginaţie nu de puţine ori debordantă, în diverse lumi sonore şi în diferite modalităţi estetice, are imagini discografice grupate pe veritabile albume de colecţie, ce pot înfrunta anii: *Colinde* şi *Poveşti de Crăciun,* alături de chitaristul Sorin Romanescu şi *Like Water,* un şir de metafore muzicale, descoperite împreună cu bass-istul Pedro Negrescu.

Dedicaţii, feminine

Un vestit acordeonist stabilit o vreme în capitala

Franţei, Emy Drăgoi, dădea naştere, pe la începutul anilor ’2.000, mai multor piese grupate sub titlul *„La Ballade pour CLAUDIA”,* una dintre ele, pe o temă proprie, originală, fiind imaginată ca dedicaţie pentru soţia lui şi numită chiar aşa *(„La Ballade pour Claudia),* Iar varianta românească a respectivului album, tonic şi plin de savoare, a fost lansată, în 2006, de către Casa de producţie *Soft Records.* Un şir de unsprezece atrăgătoare concretizări muzicale, ce dezvăluie inconfundabilele forme de rostire *musette* ale artei improvizate, dar şi „lecţii” bine învăţate de la maeştri legendari ca Bill Evans, Charlie Parker sau Stephane Grapelli, au fost restituite, printr-o interpretare captivantă, oferită de virtuozul acordeonist Emy Drăgoi, împreună cu alţi trei instrumentişti, tot parizieni la momentul înregistrării: chitaristul Christophe Lartilleux, fondator al grupului *Latcho Drom* şi doi experimentaţi ritmicieni, adepţi ai stilului *manouche,* Philippe Cuillerier (chitară-bass) şi Jeff Hallam (contrabas). O reconfortantă desfăşurare sonoră, menită, aşadar, să „portretizeze” o dată în plus, *eternul feminin…*

Cu „LORELEI” şi-a dat întâlnire compozitorul Romeo Cozma, probabil, spre sfârşitul anilor optzeci, întrucât partitura intitulată astfel este marcată 1989, un an mai târziu fiind câştigătoarea Marelui Premiu la un important concurs pe teme de jazz (Galaţi, 1990). Destinată numai clapelor albe şi negre, acea miniatură imaginată şi redată de interpretul-improvizator Romeo Cozma, care poate fi ascultată şi pe un album al lui de autor *„Solo Piano în Paris”* (apărut în 2001 la Editura Muzicală), se distinge printr-o fizionomie estetică aparte, determinată de jocul armoniilor în diverse culori timbrale, atât de firesc îmbinate, de ritmul uşor legănat şi de generoasa linie melodică, supusă unui travaliu remarcabil. Totul, improvizat într-o zonă de expresie a intimizării spaţiilor sonore. Au existat însă şi alte asemenea surse de inspiraţie ale cunoscutului artist ieşean, una dintre ele „mărturisită” în piesa *„JULIETTE”* din 1995, ce trimite un pic gândul către nemuritoarea „jumătate” shakespeariană, mai ales că

numele său este chiar Romeo (Cozma).

Referitor la *dedicaţiile... feminine,* aş aminti oricând o izbutită creaţie semnată Marius Vernescu *„Dedicated to BETTY”,* un *track* al primului său compact-disc, *„Jazz for Friends”* (editat sub sigla *Soft Records* 2004). Sentimentele frumoase ale acestui hărăzit al claviaturii, faţă de sora sa, Beatrice, au dat chiar titlul respectivei bijuterii muzicale, înregistrate de el într-o valoroasă distribuţie, cu bateristul Tudy Zaharescu şi contrabasistul Vlaicu Golcea.

Alte „personaje” feminine de familie *„ROXANE* şi, *MICHAELA,* sunt evocate cu sensibilitate şi forţă de sugestie pe albumul, *Endurance* (o producţie *A & A Records* 2015), ce reflectă, fără îndoială, şi cartea de identitate artistică a tânărului pianist Sorin Zlat jr., un nume cunoscut atât în formulă de trio, alături de tatăl său, clarinetistul Sorin Zlat sr, şi de vocalista **Mihaela Alexa,** cât şi singur pe scenă, în urma câtorva premii internaţionale şi a numeroaselor apariţii *live.* Iar modalităţile lui de exprimare jazz-istică vin întotdeauna cu argumente în plus.

„MUZZA” şi premiatele ei

Pentru că în fiecare primăvară *Fundaţia MUZZA,* dedicată întru totul artei improvizaţiilor pe teme cu doi de „Z”, surprinse mereu de ea la concertele unor legendari, la festivaluri şi evenimente discografice, dar şi în diferitele concursuri sau gale cu diverse fizionomii, încurajând din plin tinereţea, acordă premii muzicienilor români, inclusiv reprezentanţilor de vârf ai diasporei noastre, m-am gândit să urmăresc un pic firul clasamentelor întocmite de-a lungul anilor şi să extrag doar NUMELE FEMININE de acolo. Astfel, pe 2009, un *Premiu pentru debut* s-a acordat foarte tinerei pianiste şi vocaliste **Sonia Petra,** care se încumeta atunci să-l abordeze tocmai pe Duke Ellington, *Revelaţia anului jazz-istic,* la noi, era considerată solista **Elena Moroşanu,** o atrăgătoare prezenţă în recitaluri, alături de pianistul Florin Răducanu, iar *Premiul pentru confirmare* i-a revenit vocalistei **Ioana Hartescu,**

onorabilă participantă la prestigiosul concurs *„Lady Summertime”* din Finlanda.

Pe 2010, *Premiul confirmării* a fost obţinut de actriţa-cântăreată **Irina Sârbu,** în urma izbutitelor sale apariţii *live,* într-o sferă largă a cromaticii sonore, la categoria *Revelaţia anului* a câştigat vocalista **Nadia Trohin** (originară din Republica Moldova), un succes datorat ambiţiei şi harului său, deopotrivă, şi un premiu aparte, al conexiunilor jazz-ului cu genuri ale muzicii clasice, i s-a acordat regretatei soliste lirice **Mirela Zafiri.**

Şirul evenimentelor jazz-istice marcate 2011 s-a încheiat, de fapt, în aprilie 2012, cu o ediţie aniversară de *Premii MUZZA,* acordate atât valoroasei artiste **Luiza Zan,** ca *Muziciana anului,* pentru numeroasele sale proiecte, oglindite în nişte întruchipări estetice aparte, cât şi **Nadiei Trohin,** protagonistă pe *Albumul anului,* realizat de compozitorul-pianist Mircea Tiberian, unde ea a interpretat vocal, cu *feeling* şi forţă de expresie, inconfundabilele melodii ale Bucureştiului de altă dată (*„La margine de* Bucureşti, un CD sub sigla *Soft Records* – 2011), iar grupului *Guilty Lemon,* apreciat mai ales la *Galele Studenţeşti* de la Sibiu, cu o pregnantă parte feminină în grup, **Mihaela Pâţan,** Premiul *Confirmarea anului.*

Şi în aprilie 2013, părerile mai bune asupra lui 2012, sub aspect jazz-istic, au vizat, fireşte, şi nume feminine, ca **Oana Mureşan** din Cluj (născută la Bistriţa), cu al său glas plăcut, învăluitor, peste configuraţiile propriei formule instrumentale, un motiv de a fi premiată la categoria *Debut,* apoi valoroasa interpretă **Elena Mandru,** o artistă complexă, încă de atunci, aşadar, o veritabilă *Confirmare a anului* 2012.

Primăvara 2014 a adus, de asemenea, *Premiile Fundaţiei MUZZA pe 2013* şi pentru unele „personaje” feminine, precum chitarista şi vocalistă **Nora Tasi,** cu pregătire de specialitate la Cluj-Napoca şi Budapesta (şi cu numele de scenă **Tasi Nora**), *Revelaţia anului* 2013, ea

obţinând şi un premiu de compoziţie în tradiţionalul concurs *de la „Sibiu Jazz Festival”* – 2014, pentru „crochiurile” sonore pe care le imaginează permanent şi, din nou, apreciata muziciană aflată la studii în Finlanda, **Elena Mandru,** la categoria *Confirmarea anului.*

Respectivul nume feminin, de referinţă în jazz-ul nostru de peste hotare, **Elena Mandru,** s-a regăsit şi în lista pe 2014, de două ori, nominalizată ca *Muzicianul anului* şi laureată pentru *CD-ul anului 2014, Evening în Romanid* fiind al doilea album al solistei, ce dezvăluie o strânsă legătură cu folclorul, dar şi ipostaza ei de autoare a câtorva *track-uri* şi aceea de producător al propriului material discografic. Tot atunci, în aprilie 2015, la categoria Premiul de *Confirmare pe anul* 2014, a fost rostit numele Mihaelei Alexe, o voce remarcabilă şi o prezenţă distinctă în rândul generaţiei mai tinere, ea evoluând adeseori ca solistă în formaţia deja-cunoscută a pianistului Sorin Zlat.

Iosif Viehmann

(speolog, comentator şi promotor de jazz)

Femeia în istoria jazzului

Dacă deschidem o carte de Istoria Jazzului aflăm că încă de la începuturi femeia s-a impus prin mari succese vocale.

Încercăm în aceste puţine rânduri să explicăm de ce.

Femeia, de la facerea lumii până astăzi, s-a deosebit de bărbat: acesta tăia lemne de foc, făcea lucruri grele ale gospodăriei şi îşi etala vitejia mergând la război. Femeii îi aparţineau lucrurile sensibile şi delicate, iar darul ei primit ca un har era să aducă viaţa pe pământ. Femeia era modelată altfel, cu trăsături de sensibilitate, graţie şi delicateţe.

Încă de la începutul anilor ’20 cântăreaţa de jazz şi-a impus aceste calităţi.

Bessie Smith se aşază în rândurile din faţă ale marelui spectacol de jazz de pe glob printr-un talent de excepţie, în care sensibilitatea şi trăirea ocupau un loc de

frunte.

Cei care cunosc în profunzime istoria jazzului ştiu că la originea lui stă cântecul care însoţea culesul bumbacului. Femeile erau cele care lucrau, cântând culegeau florile de bumbac în ritmul muzicii străbunilor. Un ziarist francez a vorbit despre ritmul cântecului femeilor, un ritm liber. Cadenţa cântecului se acomoda cu ritmul respiraţiei din timpul culesului.

Ella Fitzgerald a fost desăvârşită, unică cu stilul *scat,* n-a putut fi depăşită niciodată. Dizzy Gillespie a încercat şi el stilul *scat,* dar n-a ajuns decât la jumătatea drumului.

Dacă o formaţie de jazz are în componenţă o voce, în peste 80% din cazuri este vorba despre o femeie cântăreaţă. Vocalistele de culoare s-au găsit întotdeauna în topul solistelor de jazz.

Sarah Vaughan a avut drept instructor şi profesor un magnetofon simplu de la care a învăţat stereofonia. Ea a încântat generaţii la rând fanii sălilor de jazz.

Cunoscătorii de jazz o aşază pe **Billie Holliday** pe primul loc iar pe Ella pe locul al doilea. Publicul o preferă pe Ella pentru repertoriul ei cunoscut majorităţii melomanilor jazzului. În ultimul ei concert, Ella a intrat pe scenă în cărucior, având picioarele amputate şi aşa a susţinut un miraculos concert. A fost mereu în topul preferinţelor publicului prin interpretarea cântecelor „standard”.

În opinia mea, bărbaţii vocalişti de jazz nu vor putea desăvârşi calităţile naturale, tainice, miraculoase ale vocii femeilor de culoare, interprete divine ale muzicii de jazz.

O amintim aici şi pe **Natalie Cole,** care a înregistrat un cântec după moartea tatălui ei, conjugând vocea ei cu cea a lui Nat King Cole.

Şi acum să privim puţin tabloul femeilor cântăreţe de jazz de la noi.

Aura Urziceanu ne-a încântat tinereţea cu talentul şi înfăţişarea ei. Duke Ellington, regele marilor orchestre de jazz, a invitat-o pe Aura să cânte alături de el.

Am trăit momente de mare emoţie ascultând vocea şi repertoriul **Ancăi Parghel.** A iubit atât de mult jazzul încât şi-a susţinut o teză de doctorat din domeniul acesta. Am pierdut-o mult prea devreme.

Elena Mandru are un swing perfect. A cântat cu big-bandul Radio Bucureşti şi cu big-bandul Budapesta. La concertul din Cluj chiar şi cei care au fost la primul lor contact cu jazzul au înţeles că această muzică este o minune.

Teodora Enache reuşeşte să adopte partituri relativ complicate dar care încântă publicul. A concertat în Europa şi SUA este extrem de apreciată de public.

Ozana Barabancea încearcă în jazz să imite stilul lui Billie Holiday.

Am presărat pe hârtie câteva nume, câteva stele din marea constelaţie a jazzului.

Bessie Smith

Billie Holiday

Cântăreaţa de jazz a cărei virtuozitate constă în faptul că nu a avut o scoală

Motto: „Nu există decât două categorii de vocaliste în jazz:

Billie HOLIDAY şi celelalte”.

(Pascal Anquetil, *JAZZAM,* dec. 1992)

S-a născut în anul 1915 pe 7 aprilie, Eleanor **Billie** Holiday (numită **Billie** în cinstea actriţei **Billie** Dove), în Baltimore, Maryland. Este fiica unor părinţi de culoare, mult prea tineri pentru a-şi asuma responsabilităţile unei familii. Tatăl ei cânta la ghitară şi avea 15 ani, iar mama 13. **Billie** îşi aminteşte de părinţii ei ca de nişte copii puţin mai mari decât ea. Cartea şi filmul autobiografic *Lady sings the blues* începe cu următoarele cuvinte: „Tata şi mama erau copii la căsătoria lor. Mai târziu mi-i amintesc astfel: el 18, ea 16, iar eu 3 ani.

Billie a cunoscut totul în viaţă. Copilăria ei se petrece într-o atmosferă de mizerie şi sărăcie. Tatăl ei părăseşte familia şi casa când ea are 6 ani, pentru a se recăsători. În 1921, deci la 6 ani, din greşeală, într-un accident, **Billie** cauzează moartea străbunicii ei. Este primul din numeroasele şocuri care le trăieşte de-a lungul vieţii. Locuieşte cu mama ei şi se descurcă de la o zi la alta, tot mai greu, găsind tot mai rar de lucru. Pentru a nu muri de foame, **Billie** face menajul şi cară bagaje pentru diferiţi vecini, sau pentru pensionarii unei case din oraş. Într-o astfel de casă este violată la vârsta de 10 ani.

La 9 ani se îndrăgosteşte de jazz, ascultându-i pe Bessie Smith şi Louis Armstrong, la o doamnă de după colţ („din vecini”, n.a.) pentru care căra bagaje. Într-o zi doamna nu a mai avut nevoie de serviciile ei. Pentru **Billie** aceasta nu însemna doar pierderea muzicii, ci şi a posibilităţii de a câştiga un ban sau o bucată de pâine. „Mama şi cu mine muream de foame şi de frig... Nu puteam respira de foame. Am ieşit în stradă să caut de lucru şi am nimerit la „Log Cabin Club” unde şef era Jerry Preston. M-am dus la el şi i-am spus că vreau să-i dansez, că sunt dansatoare. M-a privit dansând şi la sfârşit mi-a spus că nu mă angajează. Atunci i-am spus, „ascultă-mă cântând”. Un pianist m-a acompaniat la piesa *Travelin light.* Clientela localului a încetat să mai consume, îndreptându-şi privirile spre mine, apoi pianistul Dick Wilson a cântat *Body and soul.* Am cântat şi eu. Oamenii au început să plângă, patronul m-a angajat imediat. Am

cerut pâine pentru mama, iar de la mese am adunat pe loc 18 dolari. De atunci nu am mai flămânzit niciodată. Cu toate acestea, în 1929, la vârsta de 14 ani, devine prostituată, aceasta fiind singura soluţie cu care se putea salva, ea şi mama ei, din marea criză economică ce le făcea viaţa din ce în ce mai grea. Este arestată şi petrece patru luni în închisoare. Un an mai târziu se mută cu mama ei la New York, în căutarea unei slujbe de orice fel. Are noroc şi este angajată să cânte la un club numit „Pod's and Jerry's". Aproape 3 ani de zile cântă în astfel de cluburi, fiind prost plătită, dar supravieţuind. În 1933 o aude cântând John Hammond. Este impresionat şi îi propune o şedinţă de înregistrare cu marele

Benny Goodman. În 1934 înregistrează dar fără mare succes. Tot atunci îl cunoaşte pe saxofonistul de culoare, Lester Young, care va fi mai târziu cel mai important tutore şi cea mai importantă fiinţă din viaţa ei.

În 1935 începe să înregistreze cu Teddy Wilson, Count Basie şi Artie Shaw. Nume de primă mărime în acele timpuri. Începe să fie cunoscută şi căutată de public. Culminează cu aceea că înregistrează cu Duke Ellington banda sonoră a filmului *Simphony în black.* În 1936 îl reîntâlneşte pe Lester Young. Intre ei se naşte din acest moment o dragoste „neînchipuit" de mare, dusă până în moarte. De la el învaţă să-şi folosească „vocea ca pe un instrument", şi prin aceasta vocea ei devine aşa de personală şi deosebită. Câştigă foarte mulţi bani înregistrând împreună. Din nefericire însă, relaţia lor atât de profitabilă în plan muzical, devine catastrofală în plan personal, amândoi începând să ia droguri. Nu din curiozitate sau viciu, ci din suferinţă şi umilinţă. Umilinţa determinată de faptul că era neagră o va duce spre persecuţii până la moarte. Nefericirea mergea în paralel cu frumuseţea ei. În perioada de colaborare cu Count Basie muzicanţii orchestrei o umileau pentru faptul că era mai puţin neagră decât ei, era mai deschisă la culoare, negrul ei nu era atât de negru ca al lor... Lester Young nu o va părăsi însă niciodată, o vreme va locui cu ea şi mama

ei. El este cel care o supranumeşte DUCHESS, iar **Billie** îl botează pe el PREZ (de la president). „Eram familia regală a Harlemului”, spune **Billie.**

În 1937 **Billie** continuă înregistrările cu Teddy Wilson.

Este şi anul în care moare tatăl ei.

În anul 1942 înregistrează *Travelin light* cu orchestra lui Paul Whiteman. Zilele de sărăcie sunt acum departe în urma ei. Era elegantă, avea un succes nebun şi mai ales foarte frumoasă, la apariţiile festive avea totdeauna o orhidee albă în păr. Din păcate viaţa ei exterioară era total diferită de cea interioară, de trăirile ei. Se droghează foarte mult în continuare, alcoolul şi fumatul ocupându-i din ce în ce mai mult sănătatea şi timpul.

În ianuarie 1944 ia parte la un memorial concert organizat în cinstea ei la New York Metropolitan, intitulat *Billies Blues.* Tot acum cântă într-o serie de emisiuni radio, în toate cluburile şi sălile mari din New York, Chicago, Los Angeles, are un mare succes cu *Lover Man* şi *God bless the child,* la cel din urmă ea scrie versurile.

Imediat după război, în 1946, are o tentativă de a renunţa la droguri. Urmează un tratament de dezintoxicare, dar fără vreun succes. Este pusă sub urmărirea poliţiei ca deţinătoare şi traficantă de heroină. Începe să aibă perioade regulate de depresie, nu va reuşi niciodată să renunţe la alcool, fumat şi droguri. În ciuda faptului că starea sănătăţii ei este foarte rea, câştigă premiile pentru cea mai bună voce feminină în 1945 şi 1946. În 1946 joacă rolul unei subrete în filmul *New Orleans,* alături de Louis Armstrong, vedeta copilăriei ei. O vreme mai înregistrează cu diferite Big Banduri, sau cântă în cluburi şi hoteluri. Devine din ce în ce mai dependentă de heroină, iar poliţia nu o va radia niciodată de pe listele ei. Toate acestea au, firește, o influenţă negativă asupra personalităţii ei artistice. Ca şi cum nu ar fi fost suficient calvarul pe care îl trăia, în octombrie 1953 televiziunea americană difuzează un reportaj intitulat: *The comeback*

story, care nu face decât să întărească în ochii publicului imaginea unei **Billie HOLIDAY** obosită, sfârşită de alcool şi droguri.

Billie Holiday AG Weinberger

(vocalist, chitarist şi compozitor)

Preambulul motivării

Când aud vorbiri şi discuţii despre *Blues* sau *Jazz,* în general mă încearcă două tipuri de sentimente, care de obicei se transformă în atitudine – şi, mai mult ca sigur, într-o reacţie „surprinzătoare" pentru mulţi „pricepuţi", dar, cu permisiunea ta, dragă cititorule, nu voi detalia aspectul acestora aici, păstrează-ţi plăcerea pe când vei avea şansa să-mi fii prin preajmă. Aceste lucruri oricum trebuie cântate şi nu discutate.

În spaţiul nostru geo-social-istoric există o multitudine de concepţii naive şi greşite despre *Blues* şi *Jazz.* Aceste muzici generează închipuiri, frustrări şi complexe în rândurile celor care dintr-o nevoie egocentristă doresc să-şi declare disocierea de o lume în care nu se simt în largul lor.

Nu este nimic de condamnat în asta – dacă citeşti

acest text, probabil te simţi parte cumva din această categorie, sau eşti înrudit într-un fel sau altul cu aceasta.

Marea majoritate a „pricepuţilor" nu are nici cea mai vagă idee de originile acestor muzici, de tradiţia, de motivaţiile reale şi de impactul acestora asupra evoluţiei sociale şi civice. O şi mai mare majoritate nu a fost niciodată pe meleagurile de origini ale acestora şi nu a avut contact direct cu cei ce o practică. „Pricepuţii" comit o farsă când „povestesc" lucruri şi întâmplări – de obicei la un pahar de vorbă – despre care doar din auzite au aflat câte ceva, astfel distorsionează imoral şi lipsit de orice fel de etică însăşi realitatea. Doar foarte puţini dintre noi am trăit autenticul acestor muzici din prima mână.

Am fost rugat să scriu un eseu despre femeile în *Blues* şi *Jazz.* Nu mi-a fost foarte clar, din invitaţia primită, din ce punct de vedere să mă apropii de tematică, aşadar mă voi declara printr-o abordare strict subiectivă, bazându-mă totuşi pe fapte istorice, bine documentate şi pe experienţa mea trăită la faţa locului, în breasla muzicală de-a lungul celor 7 ani petrecuţi în Statele Unite.

Un real exerciţiu de imaginaţie despre puterea femeilor… şi nu numai

Sunt un feminist convins. Tot ce fac, tot ce trăiesc, tot ce sper sau simt se întâmplă strict prin această prismă. Greşesc oare? Nu-mi pasă şi nici nu mă interesează părerea nimănui. Desăvârşirea-mi va dovedi eroarea sau vitalitatea convingerilor mele.

Aşadar.

Încă de la începutul secolului douăzeci, cântăreţele americane – prin puternica lor tradiţie culturală – au ajutat femeile din întreaga lume să-şi asume propria voce şi atitudine, provocând astfel demolarea limitelor trasate privind rolurile lor acceptate şi impuse de societate. Aceste cântăreţe au descoperit în sinea lor o variantă mult mai autentică şi eliberată a propriilor existenţe, negând regulile şi aşteptările sociale care au definit până atunci cum să se comporte, cum să se îmbrace, cum să simtă sau

cum să iubească o femeie. Au refuzat să urmeze eticheta bunelor maniere, normele de convieţuire şi uneori chiar legea. Fete rele? Probabil, dar nu ar fi ajuns nicăieri dacă ar fi fost altfel, şi bine au făcut.

Poveştile lor de viaţă au marcat etape esenţiale pe drumul emancipării sexelor – ce urma să vină. Astfel *Blues* şi *Jazz* devin cu adevărat o parte organică din coloana sonoră generală a istoriei secolului XX, prin care se comunică schimbările fundamentale sociale şi civile.

Cu două decenii după începuturi, imaginează-ţi, doar.

The Demimonde – lumea interlopă din Storyville – cartierul roşu din The Big Easy (cum este poreclit oraşul New Orleans), probabil undeva pe Basin street, intrăm în bordelul celebrei Hilma Burt, în fundul salonului, departe de zgomotul străzii, pe o scenuţă din scânduri, rezemată de pianul junelui Jelly Roll Morton (angajatul lui Hilma Burt) stă o tânără femeie care începe să numere timpii şi să dea tempo-ul pianistului, two, three, four. *I've been downhearted, baby...* şi începe trecerea într-o altă dimensiune. Cântăreaţa, curgându-i prin vene o corceală de fluide amestecate ale Africii şi ale Lumii Noi, zâmbeşte larg, în timp ce transpiraţia abundentă lipeşte rochia de trupul ei pronunţat, iar machiajul ieftin străluceşte pe faţa tinerei încercând să cucerească puţină atenţie, cântă uşor resemnată unui public zgomotos, dezinteresat, care îşi îneacă fricile şi frustrările în multiplele rânduri de bere şi bourbon. Astfel de localuri mereu se află la marginea legalităţii, cu toate că prostituţia nu este interzisă, se vinde alcool şi jocurile de noroc sunt „tolerate". În Storyville cântăreţele muncesc, nu se distrează, cântă *Blues* printre râsetele şi ţipăturile bărbaţilor în căutarea plăcerilor accesibile pentru banii lor. Cântă, se acompaniează la pian, flirtează, dansează, servesc la mese şi uneori se urcă în cameră cu clienţi pentru a mai încasa câte ceva pentru a-şi plăti mai uşor facturile. Cântecele lor emană poveşti despre bucuriile, tristeţile, vieţile şi moartea lor. Fardurile ieftine şi paietele strălucitoare cu greu pot ascunde vârstele lor, unele abia au ajuns la 15

ani, iar altele sunt trecute deja de şcoala vieţii. Fiecare notă cântată de ele are o poveste şi un adevăr. Dar pentru a ajunge la acest nivel al autenticului fiecare dintre ele a plătit scump. *This is Devil's business!*

În plăcerea diluării tale într-ale priceperii la toate, plescăind salivos picanteriile suferinţelor celorlalţi, devii martorul unei mixturi aproape poetice dintre promiscuitatea existenţială şi cruzimea frivolă a nevoii de a avea dorinţe – o imagine amuzantă, generată şi controlată de interlopi. Demimonde-ul a jucat un rol hotărâtor în evoluţia muzicii de *Blues* şi *Jazz* de-a lungul timpului. Să folosesc un termen specific muzical: interlopul este „motivul generator" pentru toată muzica de *Blues* şi *Jazz* ce urma să apară. Fără el nimic din ce ştim astăzi nu s-ar fi întâmplat. El a controlat localurile, el a impus comportamentul şi moda vestimentară a clienţilor, el a introdus noile droguri, el a deţinut reţelele de „distribuţie a plăcerii", el a definit gustul şi preferinţele celor care umblau în localurile, cazinourile şi bordelurile sale. În acele vremuri interlopul avea clasă şi stil. Ştia să se comporte, să se îmbrace şi avea o anumită cultură burgheză. Nu este greu de imaginat atracţia interlopului pentru femei frumoase şi talentate. Avându-le prin preajmă, interlopul şi-a putut etala rangul, bunăstarea şi bărbăţia în public.

Prin anii '20 apare momentul unei schisme între speciile muzicale discutate. *Jazzul* devine sinonim cu distracţiile înaltei clase sociale – lumea femeilor frumoase, dar întreţinute, lumea blănurilor, a bijuteriilor, a cluburilor şi a automobilelor de lux. *Jazzul* devine *mainstream* şi oferă coloana sonoră divertismentului urban. Cântăreaţa de *Jazz* brusc devine o păpuşă întreţinută şi răsfăţată în puf – prin asta devine arhetipul ţâfnoaselor piţipoance ale zilelor noastre.

Cântăreaţa de *Blues* însă este nevoită să rămână în mahalalele oraşelor mari şi să-şi continue nemiloasa luptă pentru supravieţuire, cântă, serveşte la mese, îşi vinde trupul şi uneori chiar sufletul, oricum se ştie că *Blues is*

Devil's music... pe ea nimeni nu o ţine în puf, ea nu este întreţinută, ba dimpotrivă – ea devine probabil singura sursă de venituri pentru copii ei – uneori şi pentru bărbatul ei şomer sau condamnat. Experienţa ei va conduce la apariţia arhetipului cântăreţei rebele de rock, sau de blues, sau de jazz de după al doilea război mondial (care nu se mai poate numi muzică de divertisment sub nicio formă), sau de folk militant al anilor '60.

În acelaşi perioadă pe teritoriul Regatului României – unde societatea se zvârcolea într-o stare schizoidă de identitate şi unde contemporaneitatea burgheză se confrunta cu postfanariotismul moşieresc, preferinţele muzicale se reflectau prin tradiţia neaoşă cu funcţionalitatea gustului de murătură păstrată la butoi prin beciurile conacelor. Nu voia nimeni altceva pe atunci, decât să arate mesenilor cum îi are pe lăutari la ordinele lui şi cum îi plăteşte în văzul tuturor ca răsplată domnească pentru bătrânească cântată la ureche. Alt popor, altă muzică, altă trăire. Nici urmă de *Blues* sau *Jazz* pe aici, pe atunci.

Dar să revenim din *aferim...*

Puterea reală a acestor cântăreţe de multe ori a fost subestimată şi trecută cu vederea cu aroganţa tipică unei societăţi constipate de propria infatuare masculină. Cu toate acestea moştenirea lor este mai prezentă şi mai vie ca niciodată, relevând contextul istoric în care femeia, prin gândirea şi atitudinea sa, şi-a asumat trăirile cele mai adânci. La urma urmei fiecare generaţie de femei îşi va găsi propria Bessie Smith, Billie Holiday, Janis Joplin – prin vocile cărora îşi va putea mărturisi în public gândurile, durerile şi plăcerile în cel mai curajos şi voluntar mod cu putinţă.

Acum o sută şi ceva de ani cântăreţele americane au început să-şi cultive propriul stil muzical, folosindu-se de *blues* ca vehicul pentru a „vorbi" adevărurile despre umilinţă, subjugare, bucurii, dragoste, violenţă şi prea diversele trăiri feminine. Cântăreţe ca Marnie Desdoumes, Gertrude „Ma" Rainey, sau inegalabila Bessie Simth s-au

impus cu mare succes prin apariţiile lor şi prin înregistrările timpurii. Succesul de piaţă a unei *blueswoman* din acea perioadă a însemnat literalmente supravieţuirea economică a caselor de discuri din epocă şi astfel femeile au căpătat încă de la începuturile „recording business”-ului un rol influent şi hotărâtor. Astfel au reuşit să asigure locul solid pentru femei în „music business”, dar şi în artă în general. Atitudinea dură a lui **Bessie Smith** a generat unul din punctele de pornire a primului val al mişcării feministe la începutul anilor ’20 – chiar după acordarea dreptului de vot femeilor americane. Complexitatea acestor implicări şi întâmplări au făcut din popular music un mult mai eficient vehicul cultural în a reprezenta feminitatea decât filmul sau – mai târziu, televiziunea. *Blueswomen-e|e* timpurii – dar şi cele ce le urmau – au fost puternice, sexy, agresive, emoţionale, spirituale şi total dezinhibate în a comunica propriile dorinţe şi condiţii. Cântăreţe ca **Billie Holiday,** cu aerul lor mistic şi întunecat au adus jazz-ului o dimensiune a pericolului şi a „lumii de dincolo”, **Etta James** în schimb a cultivat în mod conştient imaginea de *bad girl* aducând o energie nouă *rhythm and* blues-ului anilor ’50. **Tina Turner,** cu vocea ei răguşită şi dansând cu picioarele ei superbe, pur şi simplu a catapultat formaţia soţului ei Ike, din The Chitlin Circuit direct în turneul mondial cu The Rolling Stones. Şi, bineînţeles, **Aretha Franklin,** care din postura de „fată cuminte printre femeile rele”, trecând de la gospel la *rock’n’roll,* a provocat o revoluţie în toată regula, impunând RESPECT. Exemplul existenţial al minunatei **Koko Taylor,** care de la femeie de serviciu a devenit Regina Blues-ului, dovedeşte încă o dată că determinarea şi tenacitatea întotdeauna se vor întâlni cu şansa asumată. Atitudinea crudă şi nemiloasă a lui **Janis Joplin,** prin reînvierea sexualităţii şi agresivităţii cântăreţelor de la începutul secolului XX, a dat o nouă dimensiune muzicii rock ai anilor ’60 cu care uşor se puteau identifica femei şi bărbaţi deopotrivă. De la Joplin încoace moştenirea cântăreţelor de *blues* a supravieţuit şi

s-a întărit atât prin formă, cât mai ales prin atitudine de viaţă. Cu toate că nu sunt neapărat şi cu stricteţe cântăreţe de *blues,* dar vedete ca Patti Smith, Lauryn Hill, Mary J. Blige, Courtney Love, Stevie Nicks, Joni Mitchell, Chaka Khan sau Lucinda Williams stau drept dovadă că spiritul şi mentalitatea primelor generaţii de cântăreţe luptătoare pentru emancipare, recunoaştere şi respect trăieşte şi dăinuie într-un mod strălucit.

Strălucirea pe o scenă, desăvârşirea unei vieţi de artist şi eterna simpatie a publicului sunt rezervate unui segment subţire dintre cei care sunt dispuşi să facă acel pact faustian. Fără acest „contract" nu se va întâmpla marea minune. În mod paradoxal tocmai cei ce sunt destinatarii acestor trăiri unice sunt cei care îşi îndreaptă dezgustul şi indolenţa către cei ce îşi sacrifică „curăţenia" sufletului lor pentru a putea fi capabili de astfel de performanţe strălucite.

Dar nimic nu se compară cu acele ore de glorie în care ne putem dizolva în fluxul Universal, făurindu-ne existenţa după modelul alchimic al lui Tubal-cain. Asta se întâmplă, evident, doar dacă nu mimezi nostalgia unei epoci şi nu cu imitarea apucăturilor vedetei tale preferate încerci să creezi starea de catharsis în rândul susţinătorilor tăi. Aşa ceva ar fi jenant de igrasios, ce crezi?

În aceeaşi notă de uimire trebuie să mă gândesc, oare *Jazz* şi *Blues* nu sunt şi ele parte din arsenalul sofisticat şi multidimensional al speciei feminine în campania eternă de a recuceri rolul ancestral de stăpână peste lucruri?

Eu m-am născut şi am crescut la Oradea. Un oraş vechi, cosmopolit, aşezat în Pusta Panonică. Conştiinţa mea s-a format între anii 1975 – 1982. Ca absolut toţi locuitorii urbei mele, doar la televiziunea maghiară mă uitam şi doar posturile de radio ungureşti, Europa Liberă şi Vocea Americii ascultam. Am intrat în contact organic cu muzica aceasta fermecătoare. Pe lângă asta am făcut parte dintr-o reţea clandestină de vânzări de discuri, astfel mi-

am făcut o colecţie fabuloasă de viniluri de jazz, blues şi rock. Eram abonat la revista poloneză *Jazz Forum.* Aveam lecturi de referinţă, de pildă, celebra carte al lui Gonda János: *Jazz,* sau o metodă de chitară de jazz al lui Pozsonyi Istvan. Cunoşteam tot ce era de cunoscut în acea vreme pentru un puşti de 13 – 14 ani. Deja ştiam exact, atunci, ce vreau să devin, şi exact asta am şi devenit. În Ungaria erau formaţii şi cântăreţi/cântăreţe excelente, atât de muzică *beat,* cât şi de *rock* şi de *jazz.* Îmi vin acum în minte nume de formaţii ca General, LGT, Syrius, chitaristul Babos Gyula, saxofonistul Des László, pianistul Szakcsi Lakatos Bela şi Vukan György, basistul de renume mondială Pege Aladar, cel mai bun toboşar maghiar Kovacs Gyula sau cântăreţul Berki Tamas, şi bineînţeles frumoasele şi extraordinarele cântăreţe de jazz Bontovics Kati, sau Cserhati Zsuzsa. Evident că am început să colectez informaţii, muzici şi articole despre mişcarea de jazz din Europa – prin intermediul revistelor care circulau şi prin intermediul Festivalului de Jazz de la Sibiu – unde umblam încă din 1982. eram în clasa a XI-a. În afară de muzicienii de jazz (sau de orice altă intenţie stilistică) care au concertat la Sibiu nu auzisem de nimeni altcineva din România. De trupele rock – în afară de cei din vestul ţării – habar nu aveam încă, prima dată am auzit de Iris în 1985 când cântau în deschiderea noastră într-un concert la Polivalentă, parcă, eu atunci lucram în formaţia

Metropol.

Abia în 1986 – 87 – când deja începusem cariera solistică şi veneam des la Bucureşti – am intrat în legătură cu Anca Parghel. A fost primul meu contact direct cu latura feminină a jazz-ului autohton.

În 1994 am făcut un turneu fabulos, doar noi doi – pian/voce şi chitara/voce, iar în acelaşi an am invitat-o pe Anca să cânte pe primul meu disc *Good Morning, Mr. Blues!* La Anca acasă am mâncat prima oară în viaţa mea drob de miel, de Paşti în 1994, parcă, ţin minte că stătea cu Virgil şi cu cei doi copii undeva în Pantelimon, am amintiri frumoase cu Anca. De Aura auzisem deja şi o

apreciam foarte mult, dar abia în 2007 am fost pe acelaşi afiş umăr la umăr. Eu mă aşteptam cumva să şi cântăm împreună, dar era destul de stranie şi rece atmosfera, nu ştiu nici acum motivele, cert este că nu am fost prezentaţi oficial – aşa cum se cuvine, probabil amândoi suntem de şcoală veche şi aşteptam acest gest de eleganţă din partea organizatorului concertului, sau măcar dirijorul big bandului radio putea să aibă un moment de strălucire *à la* Quincy Jones – că oricum este idolul lui, dar în afară de o atitudine plină de ifose şi mici ticăloşii, nu am avut parte de un tratament demn de un asemenea afiş. Sala a fost vândută, totuşi. Îmi pare rău că nu ne-am cunoscut cu Aura, poate cu altă ocazie. Iar după ce m-am întors din America mă tot izbesc de retardul social, încă mă mai uimeşte acest lucru.

Actul alegerii este în acelaşi timp actul excluderii… Când te decizi să alegi ceva în viaţă te excluzi din celelalte instant, asta, bineînţeles, doar dacă îţi guvernezi existenţa după principii solide şi eşti sincer cu tine însuţi. Nu poţi servi doi Maeştri în acelaşi timp. Este contraproductiv şi, la urma urmei, este o chestiune de etică – atât profesională cât şi existenţială. Gândeşte-te la asta.

În rest sunt întru totul de acord cu S0 ren Kierkegaard. Atât am de zis despre partea care mă priveşte din show businessul autohton.

Dantelute şi iluzii

Cu excepţia celor norocoase, care prin şansă l-au întâlnit pe acel bărbat care le-a oferit faima şi împlinirea, condiţia şi recunoaşterea socială ale cântăreţelor de *Blues* şi *Jazz* nu prea s-au schimbat de la începuturi. Totuşi, parcă în cântecele femeilor sălăşluieşte un altfel de adevăr, unul mai adevărat şi mai uman. Vă scrie asta un muzician pur sânge, din anvergura experienţei de scenă şi de viaţă, recunosc, femeile îmi transmit ceva în plus, ceva în care pot să am încredere necondiţionată, poate este chiar acel plus magic care din aroganţa superiorităţii speciei lor emană plăcerea subjugării nemiloase a bărbatului, fără măcar ca acesta să simtă ceva, aşadar că nouă, bărbaţilor

ne rămâne doar. *The gipsy woman told my mother, when I was born…* ne rămâne doar şansa desăvârşirii prin raţiune şi onoare – evident ornate cu acele mici subtilităţi pe care „prea pricepuţii” le numesc cu o pompă demnă de un călăreţ înnobilat recent: *FEELING.* What a crap.

În celelalte părţi ale lumii însă, întâlnim un fenomen ridicol şi înduioşător, anume: mimetismul servil cu dimensiuni de mândrie intelectuală, care se răspândeşte printre noi ca virusul unei forme de existenţă pe care mulţi rătăciţi nu-l vor trăi niciodată. Dacă visătorii ar înţelege, măcar un pic, ce preţ imens trebuie să plătească cineva pentru acea strălucire aparentă, recompensată mai degrabă cu aplauzele bufniţelor, încântaţi de propriile păreri pricepute, şi care este coeficientul de însingurare a celor aflaţi dincolo de linia magică, probabil nu s-ar mai uita în oglinzi cu chitarele agăţate de gâtul lor şi nu s-ar mai închipui în pielea eroilor lor de pe posterele camerei de adolescent, în care şi-au comis faptele copilăreşti ţinute la secret.

Periculos este faptul că din aceste trăiri nostalgice, acţionând după ureche şi după un anumit model închipuit, bazându-se pe colecţiile particulare de discuri sau pe cărţile citite, s-au născut aşa-zisele modele şi chiar şcoli „naţionale” de *Blues* şi *Jazz.* Democratizarea comunicării iluziei despre propriul talent închipuit şi încurajat de apropiaţi duce la diluarea şi la subminarea demnităţii acestei forme de exprimare. Autenticul a devenit o raritate hulită tocmai de acei mimetici submediocri care prin ambiţiile lor iluzorice forţează publicul să-i recunoască ca atare. S-au întors pe dos lucrurile, ce nostim, nu-i aşa?

Succesul este cel mai redutabil duşman al artistului, succesul îl va izola de ceilalţi, pentru că nimeni nu va fi dispus să-şi asume reuşitele altcuiva, intervine gelozia, invidia şi porneşte săpătura. Mă uit la puştii din generaţia tânără şi mă încearcă un sentiment patern.

Mă întreb dacă sunt oare pregătiţi emoţional să-şi înfrunte propriul succes? Eventual chiar să-l menţină, sau să-l dezvolte mai departe? Ce aşteptări reale are un puşti

care se apucă să cânte ceva ieşit din filonul cultural general înconjurător? Ce îi animă, ce îi împinge pe aceşti copii să-şi asume un gen muzical atât de exotic şi străin? Probabil ce m-a animat şi m-a determinat pe mine acum vreo 40 de ani, dorinţa de disociere de socialul infect şi compromis care mă înconjura. Probabil am găsit un refugiu în discurile mele, în speranţele şi aspiraţiile mele, probabil am înţeles că barza care m-a adus nu a fost deturnată în timp şi spaţiu, atunci în 1965. dar, probabil mi-a plăcut enorm de mult să fiu diferit de ceilalţi, aşa sunt şi acum. Doar că de câteva decenii încoace notele cântate de mine au căpătat conţinutul unic şi irepetabil al vieţii mele, am devenit o certitudine, sunt deja la înălţimea de croazieră. Am aşteptat cu răbdare şi cu stoicism să ajung la acest deznodământ. Când eram la început nu făceam altceva decât preluam citate din clişeele altora, însă fără obraznica pretenţie să fiu perceput genial sau un mare artist, nu, acest deznodământ a venit exact la timpul potrivit. Mă întreb oare cum poate gestiona un coleg tânăr presiunea unei posibile cariere strălucite fără să-şi cânte povestea vieţii prin acele sunete? Ce fel de credibilitate are un concert unde publicul neavizat este martorul onanizării libere a tinerilor geniali pe clişeele idolilor de pe discuri? Ştim cu toţii că există muzicieni tineri autentici şi strălucitori, da, doar că ei se nasc aşa, şi asta se întâmplă foarte rar. Reuşita nu e imposibilă, pentru asta trebuie doar să respecţi CODUL şi să ai răbdare. Nu uita, că cineva înaintea ta a mai trecut pe aici şi a pavat drumul pe care tu azi crezi că eşti primul venit.

Pe de altă parte.

În această lume a iluziilor şi a speranţelor imposibile – la marginea promiscuităţii – suntem cu toţii împreună în jurul nevoilor şi dorinţelor noastre, bogaţi, săraci, femei, bărbaţi, autentici, închipuiţi, respectabili, resemnaţi sau împliniţi, învăţăm împreună regulile cântecului, ale vieţii şi ale iubirii, sperând că ne vom duce mai uşor vieţile mizerabile spre un deznodământ oarecare, în rest nu ne-a mai rămas nimic altceva, doar cântecul solitar. *I’ve been*

downhearted, baby...

Nu vă lăsaţi păcăliţi!

INTERMEZZO CU ANCA PARGHEL

Anca Parghel

Texte inedite (din arhiva Alexandru Şipa) Muzicieni de jazz, şcoală de jazz, profesie

Jazzul a devenit şcoală, profesie, mod de comunicare, limbaj universal. Noi nu am avut şcoală de jazz, nu am avut şansa unor muzicieni străini de talie mare cu care să co>

municăm, pe care să-i vedem în concertele lor, de la care să învăţăm. De aceea majoritatea muzicienilor români sunt autodidacţi. Ne-am dezvoltat fiecare cum am putut, după posibilităţile talentului şi al buzunarului.

Abia după ce am învăţat jazz, după ce am ieşit în concerte şi festivaluri în străinătate, am avut ocazia să particip anul acesta în Anglia la un Summer Camp, un colegiu de jazz la Silsoe, în apropiere de Londra.

Cum se lucra acolo?

Erau studenţi de la 10 la 70 de ani, unii avansaţi, alţii începători, dar niciunul profesionist, oameni care iubesc muzica de jazz şi îşi doresc o perioadă a anului în care să poată să lucreze şi să cânte sub îndrumarea muzicienilor de jazz profesionişti.

Au fost prezente toate instrumentele şi câţiva vocalişti. Clasa de jazz vocal era condusă de mine şi de cântăreaţa Norma Winstone. Sponsorii acestui curs au fost Cleo Laine şi John Dankworth, binecunoscuţii interpreţi de jazz, (voce, pian şi saxofon), fiind şi soţ şi soţie. Eu am predat tehnica vocală de jazz, pian şi armonie şi am avut o mare audienţă la studenţi. Am cunoscut elita jazzului englez ca Jeff Clyne, Trevor Tomkins, Marin Montgomery, Mark Murphy, Mark Nightingale, Dave O'Higgins, etc.

Cursurile erau organizate foarte bine, cu program scris, cu ore de armonie, secţie ritmică, big-band, vocalişti + secţia ritmică, cum învăţăm să improvizăm, etc. Singurul neajuns era faptul că toţi studenţii lucrau împreună, la majoritatea cursurilor, iar nivelul fiecăruia era diferit, deci

nu se putea lucra prea bine individual, dar s-a încercat acoperirea tuturor problemelor, într-un timp relativ scurt.

Anca Parghel

Tehnica vocală de jazz

În opinia mea, o cântăreaţă de jazz a timpului nostru, trebuie să posede o mare varietate de expresie şi o abilitate tehnică proprie instrumentelor de jazz. Asta înseamnă a-ţi câştiga independenţa în faţa unei orchestre, sau a fi în stare să susţii singură, solo voce, mai multe piese într-un concert sau, lucru verificat, chiar un concert întreg. Pe lângă această independenţă, se câştigă şi o mare adaptabilitate în colaborarea cu o orchestră, fiind capabil de o intuiţie absolut necesară, nativă, dar şi educată,

dezvoltată.

Este bine de a avea cunoştinţe şi în tehnica de canto clasic, pentru că la un moment dat, tehnica de jazz se îmbină cu cea de canto clasic şi ne dă posibilitatea obţinerii unor performanţe nebănuite.

Mie personal, fiind absolventă de canto clasic, această tehnică mi-a slujit foarte mult, dar m-a şi incomodat la un moment dat. Emisia de canto clasic se bazează pe impostaţie, pe rezonanţa sunetului în partea superioară a capului, în fosele nazale, adică în mască. Emisia de jazz se bazează pe rezonanţa sunetului în partea inferioară a capului, respectiv gât şi piept, iar vocea se numeşte „voce de piept”, spre deosebire de cealaltă, proprie tehnicii de canto clasic, care se numeşte „voce de cap”.

Combinând aceste două tehnici, procedură care cere multă muncă, inteligenţă, intuiţie, talent, răbdare, obţinem o egalitate absolută între registrele vocale, între culorile vocii, în respiraţie şi în intensităţile sonore.

Atunci când cântăm, improvizând, interpretând un blues, un swing sau un free, vom putea fi capabili să ne adaptăm, prin tehnica noastră, la orice stil, vom fi foarte maleabili, şi aceasta este ţinta unui vocalist de jazz, sau a unui instrumentist de jazz... putere, forţă, uşurinţă, inteligenţă, şi stăpânirea cât mai bună a stilurilor pe care le interpretează.

Se cântă „de la vârful picioarelor”, adică se foloseşte toată musculatura abdomenului, coastelor, pieptului, laringelui, gurii, limbii şi buzelor. Cântatul este fizic, cel mai adânc moştenit în celulele fiinţei umane. Ne întrebuinţăm deci în totalitate, atunci când cântăm.

Vibrato-ul de jazz este un vibrato complex, modulabil… Eu folosesc vibrato din gât, când des şi intens, când foarte calm, *cool,* adânc, după stilul pieselor.

Toate aceste lucruri pe care eu doar le-am schiţat aici, trebuie exemplificate practic, pentru a putea fi înţelese şi realizate pe deplin.

GÂNDURI RĂZLEŢE

Zoltan Boroş

(pianist, compozitor, jurnalist)

Ladies în Jazz

Două voci m-au fermecat în jazzul românesc în decursul deceniilor. Pe **Aura Urziceanu** am cunoscut-o în 1966 la Mamaia, unde am cântat împreună în barul Mioriţa. Era o fată simplă, îmbrăcată modest, dar avea o uşurinţă nemaiponenită în a intona orice melodie, improviza cu un simţ armonic deosebit, nu greşea niciodată intrarea nici după cele mai sofisticate improvizaţii ale saxofonistului Janesi Tripa. Azi este de necrezut, dar în Mamaia la fiecare restaurant sau bar era muzică live. Lumea dansa pe melodii de jazz şi chiar pe improvizaţii. Atunci a apărut The Girl From Ipanema, la care noi am **improvizat cel puţin un sfert de ceas şi lumea dansa, aplaudând după fiecare solo. Trăiam sub vraja bossa novelor, a lui Miles Davis, Oscar Peterson, Bill Evans. Un amănunt. În anii şaizeci, în timpul verii, la Mamaia erau cazaţi exclusiv turişti din Vestul Europei.**

Cu aproape un deceniu mai târziu revenirea Aurei din SUA a fost o revelaţie. Concertul ei la Sala Palatului, cu orchestra condusă de Richard Oschanitzky, a fost un eveniment muzical deosebit. În loc de o fetiţă talentată în rochie albă scurtă, cu dantele, cum era la Mamaia, a apărut o doamnă sigură pe ea, cu rochie lungă strânsă pe corp, părea mai înaltă, mai reprezentativă, şi din punct de vedere muzical, după acest concert, a devenit simbolic prima doamnă a jazzului din ţara noastră. Din păcate nu au lipsit anumite voci şi strâmbe care se refereau la originea ei etnică, dar evidenţa talentului şi a capacităţii ei vocale a putut înfrunta aceste bariere.

*

Cealaltă voce de neuitat pentru mine este a Ancăi Parghel, cu care multă vreme am avut doar

drumuri paralele, cântând adeseori chiar în aceeaşi seară pe scenele festivalurilor de jazz. O dată am rugat-o să-mi cânte o piesă, poate cea mai grea din câte am comis, Un gând. Era un duet, voce-pian. Am înregistrat-o la pianul sălii de concerte de la radio. Ca niciodată în experienţa mea de regizor muzical, am dat drumul la înregistrare şi am cântat doar o singură dată. Am ascultat înregistrarea şi am zis: această piesă nu se poate cânta altfel sau mai bine. A rămas până azi una din înregistrările mele preferate. Pierderea Ancăi este o mare durere, a creat un vid în lumea jazzului românesc, pe care multe tinere talente încearcă azi să-l facă de nesimţit. Sper să reuşească.

Femeia în jazz... Jazzul, pentru mine, este în esenţă o muzică instrumentală. Şi totuşi, pe parcursul timpului, câte o voce feminină a cizelat, a îmblânzit duritatea bărbătească a instrumentelor de suflat, a adăugat un suflu emoţional, un *feeling* în plus la elanul ritmic bărbătesc caracteristic acestei muzici. Fără ele nu ar fi jazzul ceea ce este: emoţii, furtună apoteotică, *feeling,* catharsis, unde confruntarea şi îmbrăţişarea, înverşunarea, îndârjirea şi împăcarea te poartă aproape de coordonatele a ceea ce se numeşte: DRAGOSTE.

Adrian Enescu

(pianist şi compozitor)

Admir foarte multe voci feminine. Iată câteva nume, pe lângă cele binecunoscute: Bebel Gilberto, (ascultaţi de exemplu bossa nova cântată cu George Michel – o raritate), Lisa Ono, Kira, Esperanza Spalding, Diana Krall – inclusiv colaborarea de excepţie cu Elton John. Dar satisfacţiile mele profesionale sunt legate, desigur, de vocile noastre. Iată, în ordine cronologică:

— Prin 1974 – 75 am colaborat cu Grupul 5T la muzica pentru trei filme şi cu piesa *Solaris,* solicitată

de Dan Mândrilă pentru a fi cântată de formaţia lui şi acest grup la festivalul de jazz Sibiu 1975;

— Cântăreţele Puica Igiroşanu şi Ileana Popovici, mi-au cântat câteva piese de muzică clasică transpuse pe jazz şi două piese în filmul *Septembrie;*

— Aura Urziceanu a anticipat şlagărul *Bună seara iubito* prin câteva versiuni jazzistice conferite acestei piese pentru filmul *Racolarea,* din 1985, dar pentru care, după mai mulţi ani, am mai scris şi câteva orchestraţii la compoziţiile ei;

— Crina Mardare şi grupul ei Stereo pentru un LP de discopop;

— Loredana Groza a realizat, prin 1988 – 89, două albume de electropop cu muzica mea;

După toate aceste colaborări fructuoase, după toată această experienţă bogată cu aceste doamne ale noastre, cred că mă pot pronunţa din interiorul fenomenului, respectiv pot spune că vocea umană, şi în special cea feminină, a devenit *sine qua non* în muzică, în general, şi în jazz, pop, rock în special. Prin discursul lor muzical, cu sau fără cuvinte, se pot vehicula extrem de multe poveşti, sensuri, semnificaţii.

Vocea lor, bogată în armonice, are o anumită culoare, un anumit timbru specific, o anumită gingăşie, un lirism sau un dinamism impresionant, extrem de expresiv. Ca să nu mai spun de ambitusul extraordinar pe care nicio voce de bărbat nu-l poate cuprinde precum Aura Urziceanu.

Amb. Simona-Mirela Miculescu (Reprezentant al Secretarului General ONU, Director al Biroului ONU Belgrad)

Mă bucur că s-a gândit cineva să marcheze şi să omagieze aportul semnificativ al talentului feminin la bogăţia universului jazzului. Numărul de instrumentiste, vocaliste, compozitoare de jazz nu a fost niciodată atât de mare cum este astăzi. Într-o epocă în care procentul de femei creşte vertiginos în domenii dominate anterior de bărbaţi, jazz-ul nu se lasă mai prejos.

În cei 11 ani pe care cariera mea diplomatică mi-a dat şansa să-i petrec în Washington DC şi New York, pasiunea mea pentru jazz m-a făcut să absorb şi savurez cu nesaţ nenumărate fascinante concerte de gen în cluburile şi sălile de concerte ale acestor metropole de profundă vibraţie culturală. Aşadar am avut ocazia să ascult şi zeci

de vocaliste de jazz, să le cunosc pe majoritatea şi să mă împrietenesc cu unele dintre ele. **Catherine Russell, Cassandra Wilson, Diana Krall, Jane Monheit, Dianne Reeves, Norah Jones, Brianna Thomas, René Marie, Dee Dee Bridgewater, Melissa Hamilton, Dee Cassella, Boncella Lewis, Somi, Vanessa Trouble, Annie Ross, Alexis Cole, Tierney Sutton, La Tanya Hall, Alyson Williams, Natalie Cole.**

Paula Morelenbaum sau, pe de altă parte, româncele **Aura Urziceanu, Teodora Enache, Sanda Weigl** sau **Ioana Vântu** sunt doar câteva dintre vocile care m-au copleşit cu măiestria, bogăţia, frumuseţea şi versatilitatea lor.

Desigur, femeile sunt asociate, în general, cu dimensiunea vocală a jazzului, dar să nu uităm că ele pot domina şi la capitolul instrumente: tumultuoasa **Hiromi** este una dintre cele mai apreciate pianiste de jazz ale lumii, **Anat Cohen** este o clarinetistă de geniu, iar **KitMclure** sau **Tia Fuller** sunt saxofoniste electrizante, foarte bine cotate în industrie!

Muzicienele de jazz pot fi şi manageri culturali de excepţie: pianista Marjorie Elliot este creatoarea unui eveniment foarte apreciat în New York-concerte de jazz private, ce au loc în sufrageria casei sale din Harlem, în fiecare după-amiază de duminică; interpreta de blues **Ahmaya Knoelle Higginson** este profesor şi mentor pentru programul, Gospel for Teens care dă şansa tinerilor cu calităţi vocale excepţionale să performeze în acest grup muzical care e prezent în diverse manifestări de gen şi, săptămânal, într-unul dintre cele mai populare cluburi din Harlem –, Ginny’s Supper Club; cântăreaţa şi actriţa **Jacqueline Lennon** este preşedintele International Women în Jazz – o fundaţie care se ocupă de muzicienele de jazz şi organizează, în New York, un festival anual dedicat în exclusivitate lor.

Sunt mândră că sistemul ONU, prin agenţia sa specializată UNESCO, celebrează într-un mod foarte

special acest gen muzical sofisticat: începând cu 2011, în urma unei rezoluţii generate de Herbie Hancock, în fiecare an, ziua de 30 aprilie este Ziua Internaţională a Jazzului, sărbătorind această artă şi recunoscându-i rolul în promovarea păcii, a dialogului dintre culturi, a diversităţii şi respectului pentru drepturile omului şi a demnităţii umane, în eradicarea discriminării, în promovarea libertăţii de exprimare, în consolidarea rolului tinerilor în societate, dar şi în consacrarea egalităţii de gen.

Mi-aş dori să pot mereu să onorez aceste femei fenomenale, aşa cum am făcut-o, de o manieră simbolică, atunci când, fiind consilier prezidenţial de politică externă, la sugestia lui Alexandru Şipa, i-am propus preşedintelui României, la acea vreme, să o decoreze pe Aura

Urziceanu cu, Meritul Cultural! Dar, dacă nu pot să fac prea mult, cel puţin le sprijin moral cu adoraţia mea sinceră şi caldă, cu promovarea entuziastă a nobilei lor cauze, cu respectul meu profund pentru arta lor, care pare a fi perpetuu ghidată de ceea ce spunea unica şi irepetabila **Ella Fitzgerald** – „Singurul lucru mai bun decât a cânta este a cânta mai mult”!

Simona-Mirela Miculescu & Jane Monheit
Edy Jak Neumann (saxofonist şi compozitor)

De mai mulţi ani, ştiu că pentru Tony Kuhn o trupă de jazz formată exclusiv din bărbaţi e imorală. Mie însă nu mi s-a întâmplat să doresc pe scenă o femeie, atunci când nu se află deja acolo. Evidenta disparitate pe genuri, din domeniul jazzistic, aş pune-o mai degrabă pe seama caracterului pragmatic al femeii, poate mai puţin pasibilă să petreacă timp într-o îndeletnicire de nişă şi cu nivel de abstractizare mai mare. În reversul bancului, în care o doamnă refuză să-l sărute pe jazzistul metamorfozat, deoarece o broască vorbitoare face mai mulţi bani decât un muzician de jazz, găsesc remarcabil când identific o excepţie. Dar să nu cumva să vă îndrăgostiţi, pentru că nu e exact domeniul în care să vă pierdeţi capul.

Marcian Petrescu

(vocalist, harmonist şi compozitor)

FEMEIA în BLUES Un uriaş şi etern izvor de inspiraţie

Când am început să ascult blues, la frageda vârstă de 7 ani, nu ştiam la acea vreme ce înseamnă o sursă de inspiraţie… Sau cât de important este să ai una. Au trecut anii, a venit adolescenţa şi odată cu primii fiori ai dragostei, ochii mi-au devenit din ce în ce mai atenţi la femeile din jurul meu.

S-a întâmplat să aleg şi eu calea bluesului şi trebuie să recunosc că, la fel ca şi în cazul iluştrilor maeştrii ai bluesu

7 y lui american, indiferent de perioadă, eternul feminin mi-a fost şi mie muza în compunerea anumitor piese, indiferent că le-am scris în cheie satirică: ***Nu mă mai stresa, Cicăleala ei m-a înnebunit*** sau ***Femeia ta-i urâtă,*** sau am ales registrul melancolic al unor poveşti de dragoste mai mult sau mai puţin fericite: ***Pe aceleaşi străzi, Iubirea ta e ca un cancer.***

Şi atunci am realizat că FEMEIA a fost, este şi va fi un reper de maximă inspiraţie pentru un muzician de blues. Cât de importantă este FEMEIA ca reper de inspiraţie în marea creaţie a bluesului, orice ascultător al genului cred că a înţeles dacă a ascultat la un moment dat vreuna din piesele pe care le voi menţiona în cele ce urmează, într-o selecţie extrem de drastică, bazată cumva pe cele care mi-au venit în minte fără prea mari eforturi! Să fim realişti şi să recunoaştem că eternul feminin este o dimensiune extrem de vastă şi că ne-ar trebui cu siguranţă cel puţin un volum generos ca să explorăm subiectul.

Muddy Waters avea mereu un ochi ager când venea vorba să vâneze câte-o „puicuţă” căreia să-i ofere un pic de iubire – ***She’s Nineteen Years Old,*** John Lee Sonny Boy Williamson se ţinea de iubiri şcolăreşti cu a sa ***Good Morning Litle Schoolgirl,*** pe când John Lee Hooker evoca mai adolescentin gropiţele iubitei în ***Dimples*** sau dulceaţa ei, în ***Sugar Mama.*** Champion Jack Dupree cu a

lui ***Uggly Woman Blues*** ne-a lăsat o piesă despre o femeie pe care o iubea în ciuda faptului că-i tăia apetitul, Rufus Thomas declara scurt şi la obiect ***That Woman Is Poison,*** iar Sonny Boy Williamson II (Rice Miller) a mărturisit, în piesa ***Help Me,*** că fără ajutorul unei femei nu se poate descurca de unul singur.

A

În piesa ***River Hip Mama,*** prietenul meu, Charlie Musselwhite, a imortalizat imaginea femeii de la „ţară", din zona sa de baştină – bătrânul Memphis, la fel cum a făcut-o şi genialul Ray Charles în ***I Got A Woman.*** Buddy Guy bănuiesc că a avut la un moment dat o mare dilemă legată de femei, dacă a compus ***What Kind Of Woman Is This?*** iar Memphis Slim, în a sa ***Beer Drinking Woman,*** e posibil s-o fi evocat pe una dintre femeile pe care le-a cunoscut în vreun club şi care i-a fost tovarăşă de pahar.

Robert Johnson a evocat femeia într-un registru tandru în ***Kindhearted Woman Blues.*** Big Joe Williams s-a rugat ani la rând de iubita lui să nu plece ***Baby, Please Don't Go,*** iar Howlin Wolf a urlat ca un lup după drăguţa lui – ***Howlin For My Darling.***

Într-o haina orchestrală mult mai modernă au evocat femeia în piesele lor câţiva artişti admirabili afirmaţi în special după 1980. Robert Cray a lăsat una dintre cele mai senzuale imagini ale unei seri perfecte petrecute alături de femeia iubită în ***Don't Be Afraid Of The Dark.*** Sugar Blue a lăsat câteva bijuterii sonore în care imaginea femeii este prezentată când în registru pozitiv, când negativ: ***She, în Your Eyes, Lip Service And Lies sau Listen Baby.***

Iar dacă bărbaţii din blues au avut uneori şi abordări uşor mai „misogine", pe lângă cele melancolice sau de-a dreptul drăgăstoase, femeile muziciene de blues au spus de cele mai multe ori lucrurilor pe nume, uneori mai dur, alteori într-o cheie cu dublu înţeles, atunci când nu au lansat prin textele pieselor compuse, adevărate manifeste cu puternice mesaje feministe.

Dacă facem o selecţie foarte scurtă a pieselor

compuse de ilustrele reprezentante ale „vechiului” blues (anii ’20 – 50), **Sippie Wallace** a rămas celebră cu a sa ***I’m A Mighty Tight Woman,*** **Mammie Smith** cu ***Lonesome Mama Blues,*** **Lucille Bogan** a declarat c-ar fi o ***Reckless Woman,*** când nu spunea foarte clar Woman Won’t Need No Man. **Bessie Smith** şi-a evocat tinereţea în Young’s Woman Blues, **Bertha Chippie Hill** s-a declarat o Sport Model Mama iar **Ida Cox** a compus Any Woman’s Blues.

Iar dacă ne îndreptăm atenţia spre artistele de blues din perioada modern-contemporană, o să găsim de asemenea o mulţime **de exemple strălucite.**

Mă gândesc la Janis Joplin şi la tristeţea mesajului din piesa Women Is Losers, la Koko Taylor şi la energia din *I’m A Woman,* la Etta James şi inegalabila ei compoziţie *W-O-M-A-N.* Şi, în final, cum aş putea s-o uit pe Marcian Ball şi întrebarea capitală din piesa *Why Women Cry?* Sau pe inegalabila Beth Hart şi înduioşătorul mesaj al piesei MAMA, THIS ONE S FOR YOU.

Cred că cele scrise mai sus v-au stârnit, în special vouă, bărbaţilor, măcar o cât de mică curiozitate să descoperiţi sau mai bine zis să redescoperiţi FEMEIA în inepuizabila cheie a BLUES-ului.

A evocat-o cu multă plăcere, al dumneavoastră, sincer, Marcian Petrescu: muzicuţă & voce-lider al formaţiei

TRENUL DE NOAPTE şi cofondator STORYTELLERS

(Acoustic Blues Project).

Marcian Petrescu & Beth Hart Virgil Popescu
(basist, compozitor şi aranjor)

Cred că e valabil şi în jazz...

Din 1854, de când pentru prima oară Alexandre Dumas a repetat de mai multe ori, într-o nuvelă a sa, expresia *„cherchez la femme”,* ea a devenit celebră... şi valabilă.

***„Cherchez la femme”* vrând să însemne că în orice pe lumea asta există (sau trebuie să cauţi). O femeie. Dacă vrei să reuşeşti într-o afacere, dacă vrei să rezolvi un caz, dacă vrei să impresionezi, pur şi simplu, ai nevoie de o femeie.**

După părerea mea, şi în jazz femeia îşi are un rol bine determinat. Când asculţi teme celebre de jazz cântate de o femeie, totul pare mai *jazzy,* audiţia (şi de ce nu, chiar vizualizarea) determină acea stare

mai relaxantă, provocatoare şi dezinhibantă. Simţi mai intens că jazz-ul e muzica clipei trăite, e muzica spontaneităţii, a corpului, a plăcerii.

Şi tot când asculţi o femeie interpretând o temă de jazz, parcă îţi vine să-i dai crezare lui George Gershwin care spunea: „Viaţa e, în mare, ca o muzică de jazz: cel mai bine iese când improvizezi”.

Olivia Cristina Sima

(realizatoare de emisiuni muzicale la Radio România International)

Alăturarea acestor două cuvinte mă duce cu gândul, fără să vreau, la dorinţa mea din copilărie şi adolescenţă de a cânta vocal în stil jazz-stic. N-a fost să fie, dar pesemne năzuinţa mea de atunci mă ajută astăzi să scot în evidenţă, jurnalistic, activitatea muzicienilor de jazz, fie ei instrumentişti sau vocalişti. Femeia în jazz sau femeia şi jazzul mă mai duce cu gândul la fenomenul autentic Aura Urziceanu, care s-a trezit cântând jazz şi improvizând, fără să ştie că asta se cheamă jazz. Mi-a spus-o chiar ea la un moment dat într-o discuţie şi aproape că nu mi-a venit să cred, dar este totuşi adevărat: când a auzit-o prima dată pe Ella Fitzgerald, într-o înregistrare, a rămas cu gura căscată şi a exclamat: „Păi aşa cânt şi eu! Ce e asta?”. „Este jazz” – i s-a spus. A căutat tot ce a putut găsi în România anilor ’60 despre jazz şi apoi a aflat mai multe chiar în patria jazz-ului, S.U.A. Cântăreţe – sau vocalistede jazz sunt nenumărate, mai ales în lume, dar sunt câteva remarcabile şi în România, sau pornite din România, ele activând ulterior şi în afara ţării. Iar eu mă refer aici în acest spaţiu doar la trei, toate românce şi toate cu frumoase cariere internaţionale. Pe prima am numit-o deja – Aura. A doua este tot cu A: Anca Parghel. Bucovineancă aprigă, talentată până peste urechi, inimoasă la fel, Anca a trecut prin lumea asta pământeană doar 51 de

ani, apoi s-a înălţat la stele să le cânte şi lor, că tare frumos o făcea! Dar în această jumătate de secol plus 1 an, Anca Parghel a lăsat atâtea realizări muzicale în general şi jazz-sistice în special, încât nu ştiu dacă poate fi uşor egalată. Femeia în jazz nu poate aduce decât frumuseţe, sensibilitate, delicateţe

A

şi, în fruntea listei, feminitate. Însăşi firea unei feminine se potriveşte teribil cu jazz-ul, prin schimbarea pe care o doreşte mereu, noutatea, surpriza... Apoi temperamentul feminin rimează grozav cu arderea din muzica de jazz, când veselă, exuberantă, când melancolică, sau chiar tristă, adică *blue.* A treia cântăreaţă de jazz la care mă refer este tânără – are doar 27 de ani, dar şi ea a realizat multe şi importante până acum. Se numeşte Elena Mandru şi în afara faptului că a absolvit cursurile a doua şcoli superioare de muzică, plus un master, acum este în al treilea an de doctorat în jazz, la Academia Sibelius din Helsinki, studiind timbrul vocii de jazz. Şi face acest lucru elaborat, aducând laolaltă cântăreţe de gen din diverse colţuri de lume, analizând şi comparând vocile lor şi ascultându-le părerile, rezultate în urma propriilor experienţe. Femeia în jazz înseamnă însă nu numai vocaliste, ci şi o minunată pianistă, micuţă la stat şi la mâini, dar cu energie, talent şi putere de muncă debordante: Ramona Horvath, cea care a reuşit să ducă în Franţa cele învăţate de la marele ei maestru Jancy Korossy, să alcătuiască un trio împreună cu doi muzicieni de jazz foarte apreciaţi acolo şi să lanseze un album superb: *XS Bird.* Concluzionând ca la matematică, aş spune că: Femeia în jazz = Potrivire şi frumuseţe.

Maria Timuc (scriitoare)

Eu văd şi simt în jazz o ambianţă cuprinzătoare, înăuntrul căreia sunetele plutesc maiestuos, în care se regăsesc toate genurile muzicale şi, mai ales,

inflexiunile surprinzătoare, coborâşurile şi urcuşurile abstracte şi tulburătoare ale sufletului universal. Pentru că muzica aceasta-mi pare ca o emanaţie parfumată a sufletului omenesc, femeia izbuteşte să realizeze – prin ritmurile jazz-ului – o fuziune tainică, non fizică, frumoasă şi paradoxală, în acelaşi timp, cu sursa energiilor care au creat însuşi misterul feminin. Două nume ale jazzului m-au impresionat prin forţa, prin sensibilitatea şi prin îndrăzneala vocii de a transforma muzica într-un fel de poem dramatic, în care sunetele cântate par să colinde absolutul la fel de simplu şi de frumos cum umplu spaţiul imediat: Anca Parghel şi Nadia Trohin. Vocile lor mi-au părut ca ninsorile care se învârt într-un dans ordonat şi, în acelaşi timp, creativ, umplând sufletul, obiectele, lumea şi existenţa însăşi cu o puritate distinsă şi cu o putere… magică, anume puterea zăpezilor de a acoperi totul, afară şi-n interior, transformând iarna într-o experienţă

A

frumoasă, poate chiar într-o primăvară interioară. Întotdeauna am plecat de la concertele lor cu „sufletul sus”, iar această înălţare interioară e – poate – ceea ce femeia pasionată de jazz poate face cu adevărat, căci jazzul este esenţa sufletului care călătoreşte înăuntrul fiinţei ca-ntr-un univers întreg!

„Când te iubesc!

fă-mă sămânţă de grâu, macină-mă, fă-mă pâine hrăneşte-te cu mine, satură-te fă-mă felinar şi ţine-mă noaptea lângă patul tău să mă aprinzi de câte ori ai nevoie de un strop de lumină fă-mă grădina ta, plimbă-te prin mine şi calcă, şi lasă-ţi urmele oriunde ai vrea…

cântă-mă, scrie-mă, fă-mă cuvânt şi poartă-mă ca pe-o cămaşă veselă, ţine-mă strâns, am să-ţi ţin de cald iarna asta, am să-ţi ţin de… „râs”, am să fac o sărbătoare, un fel de Crăciun am să fac în tine mereu, lasă-mă să fiu, bradul tău.

lasă-mă să îmbătrânesc, să mă uzez aşa, pe trupul

tău, în celule ca o cămaşă sau ca o vitamină, să îmbătrânesc la tine-n curte ca o grădină ţine-mă aşa, aproape, atât de aproape până ce voi obosi să te doresc pană ce îmi va albi inima şi va ninge ea când te iubesc.

Din volumul „Paşi către tine însuţi – Puterea frumuseţii interioare”.

Alex Tomaselli

(vocalist şi chitarist)

*

A

„Nu, jazzul nu-mi place!”. În acest punct, o singură propoziţie (trebuie auzit cum pronunţarea ei articulează o notă nu de gust, ci de dezgust) aduce deasupra drumului dulce – sinuos al flirtului cu o femeie elegantă, frumoasă, senzuală, proaspăt cunoscută, un nor acrişor de deziluzie. Chiar şi într-o ţară unde probabilitatea ca o femeie (şi un bărbat, în mod egal) de orice condiţie, să aibă un discernământ lăudabil în privinţa muzicii este minimă. O dată ce ne atinge microbul jazzului, al bluesului, al inteligenţei sonore în general, căutăm, poate naiv, o rezonanţă pe măsură în cealaltă jumătate de teren. Dar ce surpriză atunci când, rarisim, se şi împlineşte aşteptarea şi cum se **potenţează – exponenţial! – farmecul unei femei prin apetenţa sinceră pe care ea o manifestă pentru muzica bună (o fi reciproc?)! *Homo philojazzus,* căţărat pe încrengătura lui solitară, îşi recunoaşte specia.**

**

M-a rugat Alex Şipa, cel radio-activ, să scriu despre femei şi jazz şi blues într-o singură frază. Eu mestec greu chestia asta, fiindcă de mic, ambii părinţi, fiind oameni de artă, percep poziţia în artă a sexelor ca fiind simetrică. Am să pun o palmă pe un ochi, ca la oculist, să văd doar jumătate. De mic, ascultam un vinil cu Ella Fitzgerald, din nou şi din nou, aveam puţine viniluri iar acesta avea un farmec al lui, de neînlocuit. Mai târziu, am cântat cu Maria

Răducanu, creatoare de momente cu farmec, uneori stranii precum vrăjile neînţelese. Realizatoarea de emisiuni magice, ce forează în suflete, Anca Romeci, m-a luat pe sus în câteva din emisiunile ei de poveste, să nu cred că am trăit fără să ating dinăuntru eterul la modul fantastic. Tot ea m-a dus în culise la Tania Maria, după un concert magic-senzual-magnific şi am trăit de aproape farmecul unei energii fierbinţi, cam ce-ar păţi un astronaut apropiindu-se pe bune de o stea reală. Şi iată cum am folosit repetat „magic”, „farmec” şi altele similare... Să iau mâna de la ochi, poate-mi trece! Asta să fi fost? Să dezlege cine vrea.

* * *

Recunosc că am aflat de Etta James vizionând filmul Blues Brothers, prezentat de Florian Pittiş. Numele mi-a rămas imediat în memorie. Era însă mult prea greu să faci rost, în timpul blocadei culturale comuniste, de înregistrări ale unui anume artist. Muzica circula aleator, după cum se aducea „de afară”. A trebuit să treacă ani, ca să pot asculta şi vedea un muzician, în multiple ipostaze de-a lungul

A

carierei, graţie web-ului. Într-un iureş infinit, puzderie de creaţii sonore invadează acum urechea şi creierul; după decantări logice şi afective, iată, regăsesc acelaşi fior, aceeaşi fascinaţie în cântecele Ettei, mereu îmbogăţite de noi interpretări pe care i le descopăr şi de creşterea înţelegerii mele. Marile sufluri artistice par că se sprijină pe un piedestal de neclintit. Am urmărit fireşte captivat Cadillac Records, totuşi Etta cea adevărată e într-o altă sferă, a zeilor artei, iar emoţia din interpretarea ei este de neimitat. Recomand, spre a exemplifica inefabilul, piesa I d Rather Go Blând, inclusiv în variantă yin-yang, alături de Dr. John.

* * *

Big-band-ul clasic, afro-italo-american, pare o planetă a bărbaţilor, cu axa ce dă să strâmbe de atâţia grei. Apoi apare steauasolista şi muzica de jazz îşi completează câmpul atracţiei cu o nouă dimensiune: graţia în strălucire.

Blues şi Fibonacci

Un lucru este limpede pentru orice ascultător de blues: fraza muzicală are în cele mai multe cazuri 12 măsuri, împărţite, dacă urmărim evoluţia suportului armonic, într-o serie evidentă de 4 + 4 + 4 măsuri. Versurile se succed şi ele

În număr de trei, astfel încât fiecare 4 măsuri din serie conţin un vers şi replica instrumentală a acestuia. Primul vers este cel care „ridică problema”, iar al doilea este o repetare a primului, ceea ce produce o amplificare a temei enunţate, în sens literar şi muzical. Aşa că „rezolvarea” se face şi mai

„Y mult dorită şi ea apare în versul concluziv, al treilea, într-o secvenţă care rezolvă şi discursul muzical: V7 – IV7 – I. (Această cadenţă este considerată, de altfel, o inovaţie adusă, în universul muzical, de blues, căci în tradiţia muzicii europene, cadenţa se rezolvă prin V7 – I). Nu m-am putut feri să remarc, prin prisma studiilor de arte vizuale, că prezenţa tensiunii maxime, pe care o percep ca fiind în măsura a 9-a, se situează aproape de punctul în care arta de milenii tinde să plaseze centrul de interes, o poziţie descrisă prin Secţiunea de Aur. Acestei poziţionări de milenii încoace, în artele plastice şi în arhitectură, şi legăturii ei cu şirul lui Fibonacci, le-a fost dedicată de ceva vreme o literatură imensă, ce evidenţiază şi faptul că, în creaţiile naturii, se regăsesc potriviri perfecte ale acestei raţii. Nu sunt un adept al părerii că este relevantă, în artă, suprapunerea *perfectă* cu acest număr, ci prefer să observ o tendinţă universală spre

armonia pe care el o reprezintă, fie că este conştientă sau instinctivă. În cazul frazei de blues, măsura a noua, culminantă, începe la 0, 666 din lungimea totală (la această proporţie, ca să exploatez încă o analogie ademenitoare, cei ce au cercetat spun că energia piramidei are efectul maxim) şi aproape de 0, 618, numărul definitoriu al Secţiunii de Aur. Care, însă, riguros vorbind, se situează puţin înainte de mijlocul măsurii a 8-a şi punctează, aşadar, liniştea dinaintea furtunii, fracţiunea de timp dinaintea declanşării acordului V7 (două pătrimi precedate de o sincopă, al căror caracter pregătitor este de multe ori subliniat instrumental). *Pattern-ul* de blues, conturat prin nenumărabile contribuţii anonime, poate fi văzut, în această perspectivă, ca urmând tendinţa spre armonie a naturii şi a creaţiei umane.

Notă: numărul în discuţie, notat cu 9 este iraţional; am folosit o aproximare de 3 zecimale, ca şi pentru fracţia 2/3.

AURA

Aura Urziceanu a apărut cu 5 minute înainte de începerea transmisiei în direct, aducând cu ea partitura fiecărui instrumentistnoroc că bateristul citeşte note. Presupun că Aura a contat pe faptul că eram echipa „lui Ochescu”. Clar că nu a mai fost timp să trecem piesele inedite cap-coadă, s-au făcut începuturile şi finalurile, după care ea s-a întors liniştită către reflectoare şi camere, iar noi am invocat zeul cântatului-la-prima, după un vechi ritual devenit rutină. Cântasem de mult ori cu acei muzicieni, în diverse combinaţii, mulţumiţi unii de alţii. Când s-a dat curs cântării şi a glăsuit Aura, însă, am avut sentimentul că s-a pogorât o vrajă, ca în filmele cu trucaje pe computer, şi că am fost înlocuiţi cu sosii ad hoc, care trebuie că ştiau acele piese din faşă şi, în plus, la modul obişnuit în Lumea Bună de peste Canalul Mânecii şi Atlantic. Aura

adusese într-un studioumerituos – de televiziune colentinică suflul şi curajul de star american, desprins de la masa cu zeul Ellington. Aş vrea din toată inima să-i pot sădi unui necunoscător de jazz percepţia lui „drive” şi a lui „swing” şi... Cum se întâmplă când un solist dăruit cu abilităţi care nu au termeni în lexicul muzicologiei clasice, conduce glorios întregul escadron spre victorie, nimicind lestul de vibraţii aleator-leneşe ale timpului scurs de jur-împrejur inutil şi trist, forţând spre rezonanţă naturala nevoie de festiv a tuturor respiraţiilor, a tuturor pulsaţiilor până-n capilare, a tălpilor lovind ritmic podeaua şi a neuronilor ce dau veseli din coadă ca un câine scos la joacă? Acord final, încheiere, Aura are generozitatea să ne complimenteze în direct.

O, dacă n-aş fi gustat, n-aş fi ştiut cât de bun e gustul.

Ştefan Vannai

(dirijor, compozitor şi aranjor)

(Un gând pentru alţii, dar care poate fi şi este favorabil şi pentru noi, autorii şi cititorii acestei cărţi/culegeri de eseuri.)

Dragă Monica

Ca să nu lucrezi degeaba în vederea susţinerii temei *Femeia în JAZZ,* pentru miercuri 20 ianuarie 2016, care este aşteptată cu multă nerăbdare de membrii Clubului Dr. JAZZ, şi de studenţii de la Modulul de Jazz, de la Academia de Muzică G. Dima, – mai ales că eşti în plină sesiune de examene, – aş vrea să-ţi propun din timp să faci o foarte scurtă prezentare istorică introductivă, amintind de cele mai apreciate soliste de peste hotare şi neapărat şi de la noi.

Auditoriul nu va dori să asculte o conferinţă interminabilă despre aceasta atrăgătoare temă.

Să primeze audiţia şi vizionarea!

Am constatat cu îngrijorare că voi, tinerii, cunoaşteţi mai bine solistele străine decât pe cele de la noi.

În cel mai bun caz aţi mai auzit de Aura Urziceanu, ori de Anca Parghel.

Pe lângă aceste soliste valoroase şi pe plan mondial, mai avem încă câteva, care obligatoriu trebuie să fie amintite şi de tine.

Repetiţia este mama învăţăturii!

Tot repetând numele artistelor Maria Răducanu, Gabrierla Costa, Ozana Barabancea, Teodora Enache, Irina Sârbu, Nadia Trohin şi Luiza Zan, membrii Clubului vor deveni curioşi şi le vor asculta cu siguranţă în viitorul apropiat.

Nu uita de mândria noastră, clujeanca Elena Mandru.

La Concursul Debutanţilor în Jazz (XXII de Ediţii) pe care l-am iniţiat încă în 1983, care se desfăşoară în cadrul Festivalului Jazz Napocensis, am avut onoarea să descoperim şi să premiem multe dintre solistele amintite.

Între timp, până când vom programa şi desfăşura tema Romăncele în Jazz, – cui ar putea să-i displacă acest titlu pentru o viitoare seară de jazz? – aşa cum ne-am înţeles, te rog, miercurea viitoare, deocamdată să le prezinţi foarte pe scurt pe tinerele şi talentatele Sarah McKenzie şi pe Andrea Motis.

Arta lor, deşi sunt la începutul carierei lor, ne va demonstra că femeia, în sec. XXI, continuă să aibă o importanţă covârşitoare în cel mai creativ gen muzical care, fără discuţie, este JAZZ-ul.

Sunt convins că vom reuşi să oferim participanţilor o nouă seară plină de satisfacţii estetice.

Baftă la examene.

Spor la pregătirea temei.

Stevan

Dr. Ion Pitty Vintilă

(medic, comentator-promotor de jazz)

Mă întreb dacă există printre adevăraţii melomani cineva care să conteste faptul că Jazzul este Edenul muzicii. Aceasta pentru a suprima de la început, orice şuetă sentimentală. În această grădină a Raiului pământean grădinarul şef a iniţiat, din gentileţe pentru femei, o ierarhie omagială a vocalistelor celebre, aceasta mai ales pentru faptul că patru cincimi din cântăreţii în jazz sunt femei. Astfel, pe un piedestal a instalat două tronuri din aur pe care le-a aşezat pe **Bessie Smith,** zeiţa bluesului, şi pe **Billie Holiday,** zeiţa jazzului, pe rol de divnităţi supreme. La poalele lor, pe tronuri de argint, le-a instalat pe cele patru mari regine ale jazzului: **Ella Fitzgerald, Sarah Vaughan, Carmen McRae** şi **Dinah Washington.** De o parte şi de alta a aleilor Edenului a înşirat nenumărate prinţese sub forma unor statui din marmoră, reprezentându-le pe divinele lor discipole vocaliste. Printre toate acestea, azi însă, circulă nestânjenit şi un mare număr de Eve, cu coşurile pline de mere ademenitoare, precum şi un batalion de critici muzicali costumaţi în piele de şarpe. Doresc tuturor jazzmanilor autentici să nu se lase ademeniţi de asemenea capcane ce ar putea stânjeni adevărata semnificaţie a femeii în jazz, fie ea vocalistă, fie instrumentistă. Ar fi o victorie a esteticului asupra vulgului.

Iulian Vrabete (basist şi compozitor)

Femeia în jazz

Dacă emanciparea femeii s-a petrecut în aceeaşi perioadă cu dezvoltarea interesului pentru jazz rămâne un subiect pe care doar istoricii şi sociologii îl pot argumenta. Dar este foarte clar că, la vremea respectivă, solista de jazz, de culoare, era ceva nou şi foarte departe de diva de operă, de soprana adulată de domnii în fracuri şi papioane. Aşa cum jazz-ul a adus muzica mai aproape de oameni, solista de jazz a deschis o cale pentru femeia care cântă, indiferent de culoare, a deschis drumul spre o nouă

tehnică vocală, empirică poate, dar foarte expresivă, şi, de fapt, a patentat o nouă meserie.

Eliberată de costumele de operă, de libret şi partitură, solista de jazz a trebuit să capteze atenţia cu propriile arme – voce, atitudine, mesaj. Fireşte că nu putem elimina şi inevitabilul interes frivol, dar acesta – la vremea respectivă, ba chiar şi astăzi – nu făcea decât să sporească fascinaţia faţă de respectivele apariţii.

De atunci şi până acum s-au perindat nenumărate voci, chipuri, stiluri şi atitudini. S-au perfecţionat tehnici, s-au experimentat abordări ale mesajului muzical. Dar, în mare, reţeta rămâne aceeaşi, cred eu. O femeie, un microfon, o voce specială, o atitudine personală, şi o legătură intimă şi nevazută cu spectatorii. Altfel n-ar fi jazz.

Sorin Zlat

(pianist şi compozitor)

Femeia a adus şi aduce întotdeauna farmec şi pasiune în jazz. Femeia completează în mod fericit, benefic, orice prestaţie scenică sau de studio, fie că e vorba de un singur instrumentist, de obicei un pianist, fie că e vorba de un ansamblu-combo sau big band. Nu întâmplător, majoritatea recitalurilor mele o includ şi pe solista vocală Mihaela Alexa, partenera mea şi de jazz, dar şi de viaţă.

Sorin Zlat & Mihaela Alexa GALERIA FOTO

JAZZ PODIUM
Nr. 10/XXXIX Oktober 1990
ISSN 0021–5686 DM 5,– sfr. 5,– ÖS. 38,–
Postvertriebsstück – Gebühr bezahlt
JAZZ PODIUM Verlags GmbH, Vogelsangstraße 32, 7000 Stuttgart 1

Anca Parghel pe coperta revistei Jazz Podium din decembrie 1990

CD-ul anului 2014 la Gala Premiilor de Jazz – Premiile Muzza din 2015

Lucian Sabados & China Moses

Virgil Mihaiu & Flora Purim

Virgil Mihaiu între vocalistele Nadia Trohin şi Geta

Zoltan Boroş – pianină Anca Parghel Dan Ionescu –

chitară Eugen Gondi – tobe

Afiş la Mamaia

prin anii ’60

MIORITA
aura
urziceanu
GIONI DIMITRIU
BOROS ZOLTAN

Simona Miculescu & Catherine Russell 00

A.G. Weinberger & Koko Taylor

Aura eu Ron Rully, Quincy Jones & Ray Brown

Aura Urziceanu

Cu Anca Parghel

Cu Sheila Jordan, New York 2013

Ella Fitegerald

Sarah Vaughan

Peggy Lee

Luiza Zan

Cassandra Wilson

Dianne Reeves

Diana Krall

Cu Aura

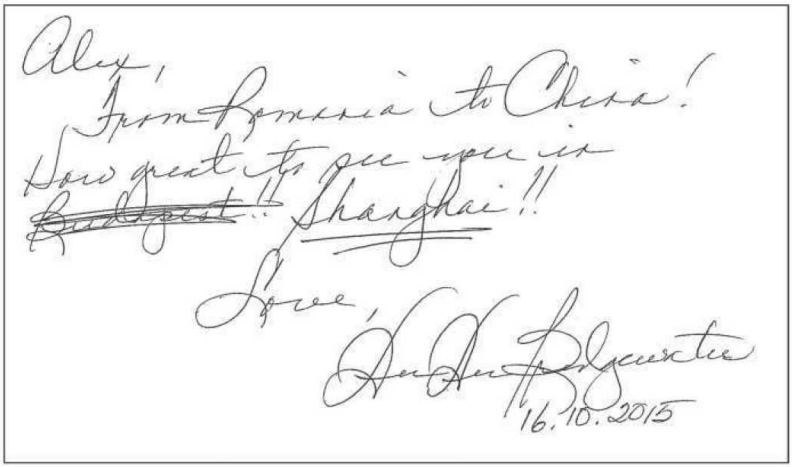

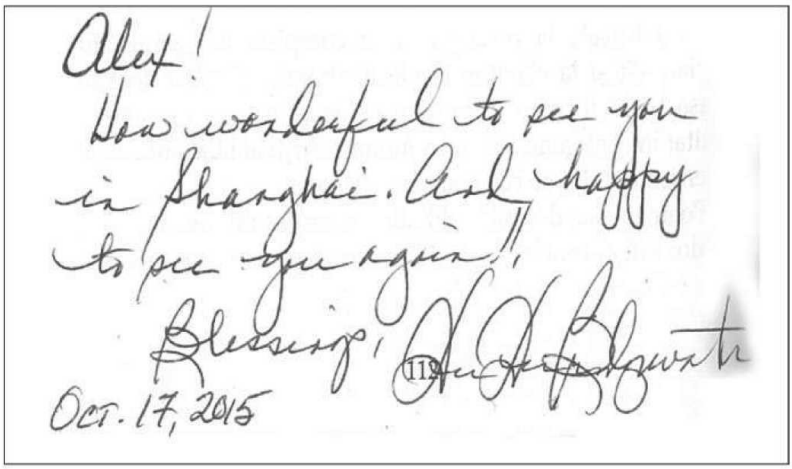

Două autografe de la Dee Dee Bridgewater în două seri consecutive la Shanghai 2015

Alexandru Şipa & Dee Dee Bridgewater Shanghai 2015

Redactor: Marius Dobrin Coperta: Andreea Alexandra Şipa Tehnoredactor: Dan Ichimescu

Bun de tipar: februarie 2016. Apărut: 2016

***Editura Tracus Arte,* str. Sava Henţia nr. 2, sector 1, Bucureşti.**